

અધ્યાત્મ

- આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક છૂટક નકલ ૮-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૨૫/- આજીવન ૨૫૧/- વિદેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૫૦૦/ (વિમાનથી) આજીવન ૫૦૦૦/-
- સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચે. ટ્રસ્ટ સ્વર્ગારોહણ, દાતારોડ, અંબાજી, ૩૮૫૧૧૦).
 - તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. જાની.
 - પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : ૬ વૃંદાવન ફ્લેટસ, હવેલી પાસે આતાભાઈ ભાવનગર-૧. ફોન : ૨૫૭૨૫૦૨, ૨૫૬૫૮૧૧
 - ADHYATMA email Address: adhyatma_editor@yahoo.co.in
 - You can know about Shree Mahatmajji & Shree Maa from Website "SWARGAROHAN.ORG"
 - અધ્યાત્મના સહાયક સ્વજનો : ૧. શ્રીપિનાકીન ના. જાની ૨. શ્રી આશીષ ગોહિલ ૩. શ્રીગોરધનભાઈ કલોલા (કલ્યાણ) ૪. શ્રી જ્યોત્સ્નાબેન બી.ત્રિવેદી.
 - તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. જાની.
 - મુદ્રણસ્થાન : રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, LIG167, આનંદનગર, ભાવનગર-૫
 - ★ લેખકોને નિમંત્રણ ★
 - અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
 - લખાણ કાગળની એક બાજુને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે.
 - ★ અધ્યાત્મ અંગે સૂચનો ★
 - ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
 - 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
 - લવાજમ માટે મનીઓર્ડર, ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ 'સર્વમંગલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ'ના નામનો શ્રીનારાયણ હ. જાની, ૬ વૃંદાવન ફ્લેટ, હવેલી પાસે, આતાભાઈ, ભાવનગર(ફોન-૨૫૭૨૫૦૨)ને મોકલવા વિનંતી છે.
 - 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી અપાશે.
 - પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
 - આ અંકના ટાઈટલ પેઈજ સાથે કુલ પાનાં ૬૮.

You can know about Shree Mahatma Yogeshwarji & Shree Maa Sarweshwari from Website 'swargarohan.org'

★ અનુક્રમણિકા ★

સદ્ભાવભરી અમૂલ્ય સહાય		
	શ્રી યોગેશ્વર ધ્યાન અને યુવા કેન્દ્રો	૩
પૂ. શ્રીની દૃષ્ટિએ સાધનામાં વ્યવહાર,		
આત્મ નિર્ભરતા અને હેતુની સ્પષ્ટતા જરૂરી	યોગેશ્વરજી	૪
શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત-		
દક્ષિણ આફ્રિકાનો પુણ્ય પ્રવાસ(૪)	પૂ.મા શ્રી સર્વેશ્વરી	૭
મા સર્વેશ્વરીનું આંતર ઐશ્વર્ય	પ્રો.તરલાબેન દેસાઈ	૧૧
જ્યોતિર્ધર શ્રી યોગેશ્વરજી	ડૉ. અરુણા ઠાકર	૧૪
ગુરુકૃપાના અનુભવો(૨)	ચંદ્રકાન્ત પટેલ	૧૮
મારી પાસે ટાઢ છે ને તારી પાસે કામળી	ડૉ. શરદ ઠાકર	૨૪
સૌરાષ્ટ્રયાત્રા પૂ.મા સંગાથે	મયૂરી ટેલર	૩૨
પ્રેરક પ્રસંગો-મહાત્મા શ્રી રણછોડદાસજીના		
	દમયંતી સેજપાલ, સંક્ષેપ : પરમાર્થી	૩૭
સાધના માટે કામ છોડી દેવું?		
કામ કરતાં ભૂલો થયા કરે છે.	જ્યોતિબેન થાનકી	૪૩
ભગવાન પર ગુસ્સો	ડૉ.આઈ.કે.વિજળીવાળા	૪૬
મનની ચંચળતા શી રીતે દૂર થાય?		
	સ્વામી રામસુખદાસજી	૫૩
ઉચ્ચ જીવન માટેની સાધનાઓ	સ્વામી વિવેકાનંદ	૫૮

સદ્ભાવભરી અમૂલ્ય સહાય

પરમ પૂજ્ય શ્રી ગુરુદેવ પ્રભુ,
પ્રણામ હો, પ્રણામ હો, પ્રણામ હો.

આપના પુનિત સ્પર્શે વિદેશની ધરતી ઉપર કેનેડા—
ટોરન્ટોમાં ૧૯૮૧ ના ડીસેમ્બરમાં શ્રી યોગેશ્વર ધ્યાન
કેન્દ્રનો પ્રાદુર્ભાવ થયો.

મા સર્વેશ્વરીની નિયમિત થતી વિદેશયાત્રાથી શ્રી
યોગેશ્વર યુવા કેન્દ્ર પણ પ્રારંભ પામ્યું.

આપે અમને જગાડ્યા, વ્યસન મુક્ત કર્યા, પવિત્ર પંથે
પગલા ભરતા થયા અને શ્રી સુરેશભાઈ શાહના
અતિનિયમિત પ્રયત્નોથી અને શિસ્તના પાઠ શીખતા
સત્સંગ સુખ પામ્યા.

આપનું સ્થાપેલું ‘અધ્યાત્મ’ માસિક અમને ૩૪
વરસથી આ સુખ ધરતું રહ્યું છે.

એવા અનંત ઉપકારોનું સ્મરણ કરતાં કરતાં અમે આ
અંક આપના તીર્થચરણે અર્પણ કરતાં ધન્યતા અનુભવીએ
છીએ.

શ્રી વિકાસ શાહ શ્રી યોગેશ્વર ધ્યાન કેન્દ્ર
શ્રી અનિલભાઈ લાડ શ્રી યોગેશ્વર યુવા કેન્દ્ર
ટોરન્ટો, કેનેડા.

પૂ.શ્રીની દૃષ્ટિએ સાધનામાં વ્યવહાર, આત્મ નિર્ભરતા અને હેતુની સ્પષ્ટતા—જરૂરી

—યોગેશ્વરજી

વ્યવહાર

સાધકને માટે એક બીજી મહત્વની વસ્તુ એનો
જીવનવ્યવહાર છે, એ પણ યાદ રાખવા જેવું છે. સાધનાની
સહાયતાથી સાધક ગમે તેટલી ઊંચી અવસ્થા પર પહોંચે ને
ગમેતેવી સાધારણ અથવા અસાધારણ સિદ્ધિઓ મેળવે; ઈશ્વર
દર્શન કરે, આત્મસાક્ષાત્કાર સાધે, કલાકો સુધી સમાધિમાં રહે
અથવા સિદ્ધ બને; છતાંપણ છેવટે તો એણે આ પૃથ્વીપર અને
વર્તમાન વિરોધાભાસી જીવનવ્યવહારની વચ્ચે જ વસવાનું છે.
ભેદભાવથી ભરેલા સંસારમાં જ શ્વાસ લેવાનો છે. કોઈક સાધક
ચાર કલાક કે ચાર દિવસ સુધી સમાધિદશામાં રહે તો પણ
પાંચમે કલાકે કે પાંચમે દિવસે તો તેણે જાગૃતિમાં આવવાનું જ
છે. એટલે જાગૃતિદશાની ઉપેક્ષા કર્યે ચાલે તેવું નથી. એ દશા
સાથે જ વધારે સમયસુધી કામ લેવાનું છે. એ એક સહજ દશા
છે માટે એ દશા દરમિયાન બને તેટલી આદર્શ અથવા ઉત્તમ
રીતે જીવવાની કોશિશ કરવી જોઈએ. એ દશા દરમિયાન
થનારા જીવનવ્યવહારને અધિકાધિક ઉદાત્ત બનાવવાની
આવશ્યકતા છે.

સાધકે સાધનાદ્વારા શું મેળવ્યું છે અને શું મેળવવાનો
મનોરથ કર્યો છે એ તો મહત્વનું છે જ પરંતુ એના કરતાં પણ

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૫

વિશેષ મહત્વની વસ્તુ એ કેવું જીવન જીવે છે કે શું કરે છે તે છે. એના આદર્શો અમુલ્ય છે જ પરંતુ એનું આચરણ એથીય અધિક અમુલ્ય છે. એના સન્માનનીય સર્વોત્તમ સિદ્ધાંતોની જેમ એ સિદ્ધાંતોનો અનુવાદ પણ ઓછો આશીર્વાદરૂપ નથી. સાચી સ્થિરતા, શાંતિ, મહાનતા તથા કૃતકૃત્યતા એથી જ મળે છે. જાગૃતિ દશાની ક્ષણેક્ષણે સમુન્નત બનાવવાથી, આદર્શોના આચરણથી અથવા આસ્વાદથી. એટલા માટે જીવનના વ્યવહારનું સૂક્ષ્મતાપૂર્વક નિરીક્ષણ કરીને એનું ઉત્તરોત્તર સંશોધન કરવા માટે પ્રયત્નશીલ રહેવાનું છે.

આત્મનિર્ભરતા

આત્મવિકાસના સાધકે આત્મનિર્ભર બનતાં શીખવાનું છે. એણે પોતાની શાંતિ, સિદ્ધિ, મુક્તિ, પૂર્ણતામાટે બીજાની તરફ નથી તાકવાનું. વધારે પડતી વ્યર્થ ચંચળતાના શિકાર નથી થવાનું. સમજી લેવાનું છે કે આત્માનું અમુલ્ય મોતી પોતાની અંદર છે અને એની ઉપલબ્ધિ માટે અંતર્મુખ બનીને અંતરના અનંત અર્ણવમાં અધિકાધિક અવગાહન કરવાનું છે. એ કલ્યાણકાર્ય એણે જ કરવાનું છે. એના વતી કોઈ જ કરી શકે તેમ નથી. બીજું કોઈક ખાય અને પોતાનું પેટ ભરાય એવું બનવાનું નથી. પરમાત્મા અંદર છે. એમને અંદર જ શોધવાના છે. એને માટેના સાધનાવિષયક અભ્યાસક્રમમાં આદુ ખાઈને લાગી જવાનું છે.

ભગવાન રમણ મહર્ષિએ જણાવ્યું છે : “કૃપા તમારી અંદર છે. જો તે બહારની હોય તો તેની કિંમત કાંઈ જ નથી. એ કાંઈ કોઈ બીજાની પાસેથી મેળવવાની વસ્તુ નથી. તમારે એનું અસ્તિત્વ તમારી અંદર સમજી લેવાનું છે. એ તમારી અંદર કામ

૬

અધ્યાત્મ

કરે છે. ફક્ત અજ્ઞાનને લીધે તમને એનો અનુભવ નથી થતો એટલું જ. શ્રદ્ધા હશે તો એ અવશ્ય આવિર્ભાવ પામશે. શ્રદ્ધા, કૃપા, પ્રકાશ, આત્મા બધું એક જ છે.”

હેતુની સ્પષ્ટતા

સાધના શાને માટે છે, પોતે જે સાધના કરવા માગે છે તે શા માટે કરવા માગે છે, તેનું ધ્યેય શું છે એ વિશે સાધકે સારી પેઠે સ્પષ્ટ થઈ જવું જોઈએ. મોટા ભાગના સાધકો એ વિશે સ્પષ્ટ નથી હોતા એટલું જ નહીં પરંતુ જુદીજુદી જાતની ભ્રાંતિઓ સેવે છે, એટલે પોતાની શક્તિને સુયોગ્ય દિશામાં વાળી શકતા નથી. સાધક પોતાના સમયનો ને પોતાની શક્તિનો સમ્યક્ સદુપયોગ કરી શકે તે માટે એણે એના ધ્યેયને સ્પષ્ટ રીતે વિચારી લેવું જોઈએ. ધ્યેયને વિચાર્યા પછી ધ્યેયનું સતત સ્મરણ કરવું જોઈએ. ધ્યેયના સતત સ્મરણથી એની પૂર્તિમાટેની પ્રેરણા મળે છે; આડમાર્ગે જવાતું નથી, કોઈવાર કોઈ કારણે જવાય તોપણ પાછું મૂળમાર્ગે આવી જવાય છે, અને ધ્યેયની સિદ્ધિ સુધી થાક નથી લાગતો, કંટાળો નથી આવતો, નિરાશ નથી થવાતું, કે ચેન નથી પડતું. ધ્યેયસિદ્ધિની સાધનામાં મનને મૂકીને સારી રીતે લાગી જવાય છે.

સાધનાના સાધ્યની સ્પષ્ટતા પછી એ સાધ્યના સાધનનો સ્પષ્ટ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. જે કાંઈ મેળવવું છે તે કેવી રીતે મેળવાશે તેની સ્પષ્ટ સમજ હોવી જોઈએ. એવી સ્પષ્ટ સમજ સિવાય જીવન જુદા જુદા પ્રયોગોમાંથી પસાર થયા કરે; સમય તથા શક્તિનો સમુચિત સુવ્યવસ્થિત ઉપયોગ ના થઈ શકે. સાધ્યની અને સાધનની સ્પષ્ટતા થયા પછી સાધકે કેવળ પુરુષાર્થ કરવાનો જ શેષ રહે છે. પ્રેમપૂર્વકનો શ્રદ્ધાભક્તિ ભરપુર સતત પુરુષાર્થ સદાય કલ્યાણકારક ઠરે છે.

અધ્યાત્મ

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો

—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૩૭ એપ્રિલ—૨૦૧૫ અંક ૭

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

—મા સર્વેશ્વરી

દક્ષિણ આફ્રિકાનો પુણ્યપ્રવાસ(૪)

તા. ૨૧/૧૧/૮૨, રવિવાર, કારતક સુદ છઠ ૨૦૩૯

પ્રિન્સ એડવર્ડ સ્ટ્રીટ, ડરબન શહેર

ગઈ કાલે રામાયણનું પારાયણ મેં શરૂ કર્યું. સો માળાનો નિયમ ને ડાયરીનું લેખન તો ચાલુ જ છે. જેથી સવારે બધો જ સમય ચોક્કસ રીતે પસાર થઈ જાય છે.

પૂ.શ્રી ચાર વાગ્યે સ્નાન કરી એક કલાક વ્યાયામ કરે છે. પછી મંત્રજપ કરી, દૂધ પીને લેખન ચાલુ કરે છે. ‘મહાભારતનાં મોતી’ વિષય ઉપર લેખન શરૂ થયું છે. સાથે આ યાત્રાની નોંધ પણ પૂ.શ્રી લખે છે.

સાડા અગિયાર પછી ભોજન લેવાનું બને છે. સાડાબારથી દોઢની મુલાકાતમાં નીચે મુજબ પ્રશ્નોત્તરી થઈ:—

પ્રથમ તો શ્રી રામકૃષ્ણદેવની શ્લોકસ્તુતિ, જગદંબાની પૂ.શ્રીએ રચેલી સ્તુતિ પૂ.શ્રીના મુખે ગવાઈ. તે એક ભાઈએ ટેઈપ કરી.

એક પ્રશ્નના ઉત્તરમાં ગાયત્રી મંત્રજપથી થયેલા દર્શનની વાત પૂ.શ્રીએ કરી. આજે નીચે મુજબના પ્રશ્નો પુછાયા.

પ્રશ્ન :

નવરાત્રીમાં ઈષ્ટદેવ શંકર હોય તોપણ ગાયત્રી જપી શકાય?

બધા જ મંત્રોની એક એક માળા કરીએ તો?

ગાયત્રીમંત્ર સ્ત્રીઓથી જપી શકાય?

ધ્યાન કરતાં કરતાં કોઈવાર પ્રકાશ દેખાય તે સારું કહેવાય?

ધ્યાનમાં એક જ મંત્રજપ કરવો? ધ્યાનમાં શ્વાસ બંધ કરવાનો હોય છે?

પ્રશ્નોના ઉત્તરો પૂ.શ્રીએ ટૂંકમાં આપ્યા.

ઉત્તર :

નવરાત્રીમાં ગાયત્રી જપી શકાય, પણ તમારો ઈષ્ટ મંત્ર જ વધુ જપો તો વધુ લાભ થાય.

બધા જ મંત્રોની એક માળા ન કરવાની, પણ જે મંત્ર વધુ ગમે તેની જ માળા વધારે કરવી.

ગાયત્રીમંત્ર સ્ત્રીઓથી જપી શકાય.

ધ્યાનમાં એકાગ્રતા થાય ત્યારે પ્રાણના દબાણથી પ્રકાશ દેખાય તે સારું ગણાય.

ધ્યાનમાં એક જ મંત્ર જપવો. સહજ રીતે શ્વાસ રોકાય તેટલો રોકવો. પછી છોડી દેવો.

પ્રશ્નોત્તરી બાદ થોડી વાતો થઈ. પછી આરામ.

ચાર વાગ્યે દરરોજ લેવાતો સંતરાનો રસ લીધો. પછી

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૯

ડાયરીની નોંધ કરી પૂ.શ્રીએ મહાભારત ઉપર લેખન કર્યું.

સાંજે સાડા સાત વાગ્યે જાહેર સત્કાર સમારંભ હતો. હોલનું નામ ભારત હોલ હતું. હિન્દુ એસોસીએશનનો એ હોલ હતો. હોલમાં ગાંધીજી, જવાહરલાલ, શ્રી અરવિંદની તસવીરો હતી.

મંચ ઉપર બે બેઠકો હતી. પાછળ પાંચ-છ ખુરશીઓ હતી. સંસ્થાના કાર્યકર્તાઓની ત્યાં બેઠક હતી.

સ્વાગત થયું. ત્યારબાદ પ્રવચન. પછી આરામ.

હરિ ઐં

તા. ૨૨-૧૧-૮૨, સોમવાર, કારતક સુદ સાતમ, ૨૦૩૯
પ્રિન્સ એડવર્ડ સ્ટ્રીટ, ડરબન શહેર

સવારે ચાર વાગ્યે પૂ.શ્રી ઊઠી જાય છે. સ્નાન, વ્યાયામ કરી દૂધ પીવાનું બને છે. લેખન શરૂ થઈ જાય છે. મેં પણ સાડા ચારે સ્નાન કરી વ્યાયામ કરી લીધો. વ્યાયામ બાદ સો માળાનો જપ કરીને લેખન કરતાં પહેલાં રામાયણનો પાઠ કરી લીધો.

મગ, ભાત, શાક, ભાખરીનું ભોજન લીધું. આજે મુલાકાતમાં ખાસ કોઈ નોંધયોગ્ય પ્રશ્નોત્તર ન થયા.

સપ્તાહમંદિરમાં આજે ૩ થી ૪ વાગ્યે પ્રવચન હતું. સપ્તાહમંદિર ૨૫ વરસથી ચાલે છે. બહેનોની સંખ્યા વિશેષ હોવાથી સંસારમાં રહીને, કર્તવ્ય કરતાં કરતાં પ્રભુભક્તિ કરી શકાય એ વિષયને દૃષ્ટાંત સાથે પૂ.શ્રીએ એક કલાક ન્યાય આપ્યો. હોલમાં શ્રોતાઓની સંખ્યા સારી હતી.

સપ્તાહમંદિર પ્રિન્સ એડવર્ડ સ્ટ્રીટમાં જ આવેલું છે. અમારા ઉતારાની સામે જ છે. ત્યાં બધા જ દેવોની સુંદર આરસની

૧૦

અધ્યાત્મ

પ્રતિમાઓ આવેલી છે. તેમની સેવાપૂજાનું કાર્ય બહેનો જ સંભાળે છે.

શરૂઆતમાં મંદિરમાં સંચાલિકા બહેને પૂ.શ્રીનું તથા મારું ચંદનતિલક ને ફૂલહારથી સ્વાગત કર્યું.

પ્રવચન બાદ મંત્ર અંગે પ્રશ્ન પૂછાયો. પૂ.શ્રીએ તેનો ઉત્તર આપ્યો. પછી ઉતારા ઉપર આવી ગયાં.

સાંજે ૬:૧૦ થી ૮ ધ્યાનની બેઠક થઈ. રસિક ભાઈબહેનોએ એમાં ભાગ લીધો.

આઠ પછી મકાઈનો લીલો ચેવડો, દૂધ વ. લીધું. પછી આરામ.

(ક્રમશઃ)

હરિ:ઐં

✳ સ્થાપત્ય કન્સ્ટ્રક્શન ✳

પ્રો. મનીષ હરિભાઈ ભોજાણી,

બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સ,

મધુર કોમ્પ્લેક્ષ, શનાળા રોડ, મહારાજા ટાઈલ્સ સામે,

મોરબી-૩૬૩૬૪૧.

ફોન : (ઓફિસ) ૨૨૧૩૮૧, (રહેઠાણ) ૨૩૦૨૨૨.

મા સર્વેશ્વરીનું આંતર ઐશ્વર્ય

—પ્રો.તરલાબેન દેસાઈ

પિતાએ પ્રેમપૂર્વક પાડેલું નામ ‘સરોજ’ સંસારમાં જળકમળવત્ રહીને સાર્થક કરી દીધું. તો સદ્ગુરુ શ્રી યોગેશ્વરે આપેલું ‘સર્વેશ્વરી નામ અંતરનું સઘળું ઐશ્વર્ય આત્મકલ્યાણની સમાંતરે જનકલ્યાણ માટે સમિધરૂપે ધરી દઈ કૃતકૃત્યતા અનુભવી. એમણે ધારણ કર્યું એકાક્ષરી નામ ‘મા’. જેથી પોતાની સમક્ષ હર કોઈ બાળક કોઈ પણ રોકટોક વિના, ક્ષોભસંકોચ વિના, કોઈ પાત્રતા કે અધિકાર વિના કેવળ આવીને ઊભું રહી જાય તો એના યોગક્ષેમની સઘળી જવાબદારી એ બહુ સહજતાથી પોતાને શિરે લઈ, સંપૂર્ણ નિરપેક્ષભાવે પોતાના હૃદયનો તાર એના હૃદય સાથે જોડી દઈ. જ્યાં જેટલી જેવી જરૂર હોય એવી કૃપાવર્ષા તે કરતાં જ રહે છે.’

હા, કોઈ જાદુઈ ઈલમ કે ચમત્કારથી જગતનાં સંકટોને દૂર કરવાનો ‘મા’ દાવો નથી કરતાં પણ પ્રારબ્ધવશાત્ મનુષ્યો કોઈ આપત્તિમાં મુકાય તો એને હળવી કરવાના, સમજપૂર્વક સહેવાના, પ્રાર્થના, પ્રણામ, નામસ્મરણ જેવા સરળ ઉપાયો અતિ સ્નેહથી સૂચવી, પ્રભુશ્રદ્ધા દઢાવે છે. પોતે મૌનમયી હોવાથી સ્લેટ પર લખીને કે ફોન—પત્ર જેવા માધ્યમ દ્વારા એ દુઃખી જીવના સંપર્કમાં રહી સતત એને ધીરજ, હિંમત, વિશ્વાસ બંધાવ્યા કરે છે. ‘મા’ની આવી સ્નેહસંનિધિ અનેક વેરાન હૃદયોમાં આશાની નવજીવનની શ્રદ્ધાની વસંત પ્રગટાવે છે.

સાથે જ ‘સ્નેહતીર્થ’ ‘મા’ સર્વેશ્વરીનો સદ્ગુરુ શ્રી યોગેશ્વર

માટેનો અનન્ય સ્નેહ સમગ્ર સમષ્ટિને પ્રસાદરૂપે પ્રાપ્ત થઈ કૃતાર્થ થઈ રહ્યો છે, સર્વને કૃતાર્થ કરી રહ્યો છે.

‘મા’ની શ્રદ્ધાનું રહસ્ય :

એક નટખટ, તોફાની, જિંદી કન્યકા સરોજનું રૂપાંતર ‘મા’ સર્વેશ્વરીમાં કેવી રીતે થયું હશે? એક અતિ સફળ તેજસ્વી કારકિર્દીવાળાં આચાર્યા સરોજબહેન અતિ સ્નેહસુરક્ષિત ઉડ્યન માટે કેમ તત્પર બન્યાં હશે? ગુરુશ્રદ્ધા એવી તો કેવી પ્રબળ હશે કે, નિમિષમાત્રમાં સરોજબહેને સંસાર જ ત્યજી દીધો હશે? વર્ષોથી અધ્યાત્મના આકરા માર્ગે એકલપંથી ‘મા’ સર્વેશ્વરી કેવી રીતે સ્થિર, નિશ્ચલ રહી, સાધનાનાં શિખરો એક પછી એક સર કરી રહ્યાં હશે?

—‘મા’ સર્વેશ્વરીના સંપર્કમાં આવનારાના મનમાં આ અને આવા ઘણા પ્રશ્નો ઊઠે એ બહુ સ્વાભાવિક છે. એની સામે ‘મા’નો એક પ્રત્યુત્તર છે : ‘ઈશ્વરદર્શી સંતનું દર્શન’ એના કદાચ વિવરણરૂપે ‘મા’નું કહેવું છે : ‘ઈશ્વરદર્શી સંતનું દર્શન’ દુર્લભ હોય છે. એવા મળે તો સાંસારિક સુખસગવડોને બદલે ‘પ્રભુદર્શનની જડીબુટ્ટી’ માંગજો. એમનાં વચનોમાં અતૂટ શ્રદ્ધા—વિશ્વાસ જાગી જવાં જોઈએ.

નોકરીના રાજીનામા સાથે ઘરબાર, ધનસંપત્તિ અને કૌટુંબિક સ્વજનોનો સહજ ત્યાગ થઈ ગયો હતો. અમને દાસ મલુકાના એ વચનમાં શ્રદ્ધા હતી :

અજગર કરે ન ચાકરી, પંછી કરે ન કામ,

દાસ મલુકા એ કહે, સબકા દાતા રામ.

આજે વર્ષો થઈ ગયાં અમારું યોગક્ષેમ પ્રભુ ચલાવી રહ્યા છે. પૂજ્યશ્રી અમારી આધ્યાત્મિક, ભૌતિક અને શારીરિક રીતે

સંભાળ રાખી રહ્યા છે. 'દિવ્ય આધ્યાત્મિક અનુભવો' આપી અમારી શ્રદ્ધાને બળવત્તર બનાવી રહ્યા છે.

આજે અમારી વાણીમાં જે શ્રદ્ધા અને શક્તિ જોવા મળે છે તેની પાછળ અમારી અનુભૂતિનું બળ છે.

નરસિંહ મહેતાની હૂંડી પ્રભુએ સ્વીકારી હશે એ કોઈ ગપગોળાની વાત નથી. અમારો તો એ અનુભવ છે. અમારા જીવનનિર્વાહ માટે કોઈ આવક નથી. તેમ અમે કોઈ પાસેથી અમારા અંગત ખર્ચ માટે કશું જ લેતાં નથી. છતાં અમારા ભગવંત અમારું યોગક્ષેમ અદ્ભુત રીતે વહન કરી રહ્યા છે. અમારા શામળિયાશેઠ આજે પણ અમારી હૂંડીઓ સ્વીકારી રહ્યા છે.

આ શરીરને ટકાવનાર પણ એ જ પરમ શક્તિ છે. અમારાં કઠિન વ્રતો પણ એ જ કરાવે છે. અમારી કોઈ શક્તિ નથી. સાધનાપંથ કેટલો કઠિન છે તે શબ્દો દ્વારા નહીં વર્ણવી શકાય. આ શરીરમાં જે કંઈ આપવા જેવું હતું તે પ્રભુને અર્પી દીધું છે. હવે આ અસ્થિપિંજરને પણ ભસ્મીભૂત કરવા તૈયાર છીએ. ડોક્ટરોને પણ આ શરીરમાં કોઈ શારીરિક તકલીફો જણાઈ નથી. કોણ ચલાવે છે આ શરીરને? વિજ્ઞાન પણ હાથ જોડીને ઊભું રહ્યું!

અમારું એ સદ્ભાગ્ય હતું કે, અમને એ ઈશ્વરદર્શી સંત મળ્યા. તમને એવા કોઈ મળે તો તેને વળગી રહેજો, પકડી રાખજો. તુકારામ કહે છે તેમ, 'સંતના ઘરમાં કૂતરો થવાનું મળે તો પણ સદ્ભાગ્ય માનજો.'

(ક્રમશઃ)

જ્યોતિર્ધર શ્રી યોગેશ્વરજી

—ડૉ. અરુણા ઠાકર

૧. દેવભૂમિથી પણ અધિક મહિમાવાળી ભારતવર્ષની ઋષિમુનિ સેવિત તપોભૂમિમાં અનેક અલૌકિક સંતો, મહાત્માઓ, યોગીઓએ પોતાના જીવન દ્વારા પ્રેરણા તથા પ્રકાશ પાથરીને અસંખ્ય આત્માઓને પથપ્રદર્શન પહોંચાડીને, જ્યોતિર્ધર તરીકેનું કલ્યાણકાર્ય કર્યું છે. 'શ્રી યોગેશ્વરજી' એ જ્યોતિર્ધરોની એ પ્રાણવાન પરંપરાને વધારે પ્રકાશવંતી કરી છે. તથા પ્રાણવાન બનાવી છે. એમની આત્મકથાના અધ્યયન કરનારા એ વાત સહેલાઈથી સમજી શકશે.

ગુજરાતની પૂણ્યભૂમિમાં સાબરમતીના તટ પરના નાનકડા 'સરોડા' ગામમાં ૧૫ ઓગસ્ટ ૧૯૨૧ના દિવસે તેમનો જન્મ થયો હતો. નવ વર્ષની નાની વયમાં પિતાનું છત્ર ગુમાવ્યું. અત્યંત ગરીબ હાલતમાં માતાએ દુઃખ વેઠીને એમનો ઉછેર કર્યો. ગરીબાઈને લીધે ક્યારેક માતાજીને ઘંટીનો આશરો પણ લેવો પડતો. નાની વયથી જ ઈશ્વર પ્રત્યેના લગાવને લીધે પૂ. 'શ્રી'ને ધ્યાન અને પ્રાર્થનામાં ખૂબ જ રસ પડતો. તેથી ગામડાંનું શાંત વાતાવરણ તેમને ધ્યાન કરવા માટે પ્રેરતું. એટલે કલાકો લગી ધ્યાનમગ્ન બની શાંતિનો અનુભવ કરવામાં તેમને આનંદ આવતો.

૨. પૂ. 'શ્રી યોગેશ્વરજી'ના માતાજીના બા રૂખીબાના મૃત્યુ સમયે જીવનમાં પ્રથમવાર જ તેમને સ્મશાનયાત્રાનું દૃશ્ય જોવાનું બન્યું. સાબરમતીના તટ પર આવેલા સ્મશાનમાં રૂખીબાના

શરીરની પ્રચંડ પાવકજવાળા પૂ. 'શ્રી' માટે પ્રેરણાના પાડ સમી બની ગઈ.

એમણે શરીરની વિનાશશીલતાનો, જીવનની અનિત્યતાનો વિચાર કરી, એની મમતા કર્યા સિવાય એના સદ્બુદ્ધિ સહિતના સમ્યક સદુપયોગ દ્વારા આત્મોન્નતિના ઉચ્ચતમ શ્રેયસ્કર શિખરોને સર કરવાનો નિર્ણય કર્યો.

સ્મશાનમાં સળગનારી ચિતા પૂ. 'શ્રી'ને હંમેશા અસામાન્ય લાગતી કારણ તેમાં અપાર શિક્ષા ને અખૂટ પ્રેરણાની સામગ્રી સમાયેલી છે. વિવેકથી ભ્રષ્ટ થયેલા માનવીને જાગ્રત કરતાં જાણે ચિતા સંદેશો આપે છે; “સંસારના દરેક પદાર્થોનો અંત આવો છે. વિનાશના અગ્નિમાં આખરે દરેક પદાર્થો હોમાઈ જવાના છે. માટે તેમનો મોહ મિથ્યા છે. આ શરીર પણ તેનાથી અસ્પૃશ્ય નથી. માટે તેની મમતા ને અહંકાર છોડી તેના મોહનો ત્યાગ કરવો રહ્યો. ભલભલા બળવાન, રૂપવાન, ધનવાન ને યુવાન સ્ત્રીપુરુષો મારા જેવી લાખો ચિતામાં સ્વાહા થઈ ગયા છે. માટે અહંકાર ને કુકર્મોનો ત્યાગ કરી એવાં કર્મો કર જેથી મૃત્યુ તારુ ના થાય પણ મૃત્યુનું થાય ને તારે લીધે મૃત્યુ પણ યશસ્વી બની જાય.”

૩. નાની વયમાં પિતાનું છત્ર ગુમાવવાને લીધે આગળના અભ્યાસ અર્થે પૂ. 'શ્રી યોગેશ્વરજી'ને મુંબઈના અનાથઆશ્રમમાં મુકવામાં આવ્યા. આશ્રમના નિયમો જેવા કે સવારે પાંચ વાગે ઉઠવું, દરેક ઋતુમાં ઠંડા પાણીથી સ્નાન કરવું, કપડાં વાસણ હાથે ધોવાના, રાત્રે શેતરંજી પર જ સૂવાનું આવા નિયમોના પાલનમાં પ્રમાદ કરવાથી ગૃહપતિ દ્વારા આકરી સજા કરવામાં

આવતી અથવા માર મારતાં. તેના લીધે ગૃહપતિને વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચેનો સંબંધ બહુ મીઠો કે નિકટનો ન હતો. જો કે પૂ. 'શ્રી યોગેશ્વરજી'ને તો નાનપણમાં પળાયેલા આ બધા નિયમો તેમનાં આધ્યાત્મિક જીવનમાં ખૂબ જ ઉપયોગી નીવડ્યા.

એકવાર ગૃહપતિ બીમાર પડ્યા. દિવસો સુધી પથારી વશ રહ્યા. દાકતરી સેવાથી પણ કશો ફેર ના પડ્યો. એટલે નાનપણથી જ પ્રાર્થના પ્રત્યે પ્રીતિ હોવાથી 'યોગેશ્વરજી'એ ગૃહપતિ માટે અંતઃકરણપૂર્વક પ્રાર્થના કરવાનો પ્રસ્તાવ વિદ્યાર્થીઓ આગળ રજૂ કર્યો, મને કમને દરેકે સમૂહમાં પ્રાર્થના કરી અને પ્રાર્થના પછી થોડા જ સમયમાં ગૃહપતિ સાજા થવા લાગ્યા. એનાથી પૂ. 'શ્રી'ની પ્રાર્થના પ્રત્યેની શ્રદ્ધા વધી ગઈ અને નાનપણની એ પ્રાર્થનાની પ્રીતિ એમના આધ્યાત્મિક જીવનનાં મહત્વના અંગ સમી બની રહી. જે તેમનાં આગળના જીવનનો વિચાર કરવાથી સહજ રીતે જ પ્રતિતી થઈ શકશે.

૪. જીવનની શુદ્ધિ માટે બાળપણથી પૂ. 'શ્રી' સતત પ્રયત્નો કરતા તે માટે ઈશ્વરરૂપી 'મા'ને પ્રાર્થના કર્યા કરતાં પ્રાર્થનાના પ્રત્યુત્તરરૂપે એક સુંદર સ્વપ્નદર્શન માતા સરસ્વતીનું થયું. તેનું વર્ણન પૂ. 'શ્રી'ના શબ્દોમાં જ જોઈએ.

આકાશમાં સફેદ રૂ ના ઢગલાં જેવાં વાદળો પર સુંદર મેઘધનુષ જોયું તેના પર માતા સરસ્વતી બેઠેલાં. તેમણે સફેદ દૂધ જેવાં વસ્ત્રો પહેરેલાં. તેમનું સ્વરૂપ અતિશય સુંદર અને ગૌર વર્ણનું હતું. લાંબા લાંબા ખુલ્લા વાળ તેમની મુખની આજુબાજુ ઉડી રહેલા તેમના હાથમાં વીણા હતી. તેના પર તેમની કોમળ પાતળી અંગુલિ ફરી રહેલી. તેમની બન્ને બાજુ બીજી બે સ્ત્રીઓ

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૧૭

ઊભેલી. તેમાંથી એક પંખો નાખતી હતી અને બીજી તેમને પ્રણામ કરીને જોઈ રહેલી.

જે ‘મા’ને જોવા માટે મેળવવા માટે પૂ. ‘શ્રી’નું હૃદય રડી રહેલું તે ‘મા’ એ જ પોતાના સુંદર સ્વરૂપ ને સ્વપ્નમાં આ રીતે પ્રગટ કર્યું.

પ. પૂ. ‘શ્રી’ને અંધારુ ખૂબ પ્રિય લાગતું. અંધારા એકાંતમાં પ્રાર્થનાને ધ્યાન કરવાનું ગમતું. એકવાર પૂ. ‘શ્રી’ માતાજીના ભાઈ રમણભાઈને ત્યાં સાંજે માળિયા પર ધ્યાન પૂરું કરી બેઠા હતા. માળિયાની નાનકડી બારીમાંથી સંધ્યાના રંગોનું સુંદર દર્શન થઈ રહ્યું હતું ત્યાં જ પૂ. ‘શ્રી’ થી લગભગ બે ફૂટ દૂર અચાનક પ્રકાશ પથરાઈ ગયો અને એની વચ્ચે બરાબર પૂ. ‘શ્રી’ની સામે એક મહાપુરુષની આકૃતિ પ્રગટ થઈ. તે આંખ બંધ કરી સનાતન શાંતિની મૂર્તિ બનીને બેઠેલા, તેમણે પીળા રંગનું વસ્ત્ર ચીવર પહેરેલું. તેમના તેજસ્વી સુવર્ણસમા મુખ પર મધુરતા અને નિશ્ચલતા હતી. શિર પર કાળા કોમળ કેશ પ્રાચીન ઋષિવરની જેમ બાંધેલા હતા. તે મહાપુરુષ બીજું કોઈ નહીં. પરંતુ ભગવાન બુદ્ધ હતા. પૂ. ‘શ્રી’ને તેમને ઓળખતાં વાર ના લાગી. લગભગ પાંચ મિનિટ સુધી આ દર્શન રહ્યું પછી એમની છાતી પર “યુગાવતાર” એમ ક્રમે ક્રમે એક એક અક્ષર લખાતો ગયો. એ વખતે એનો મર્મ પૂ. ‘શ્રી’ સમજી ના શક્યા. કારણ સોળ વર્ષની ઉંમરે ખુલ્લી આંખે થયેલો આ પ્રથમ અનુભવ હતો. પરંતુ એનાથી ઉત્સાહમાં અનેક ગણો વધારો થઈ ગયો અને પછી તો પૂ. ‘શ્રી’ને વારંવાર આવા અનુભવોનો મહાપ્રસાદ સાંપડતો રહ્યો.

૧૮

અધ્યાત્મ

દ. પૂ. ‘શ્રી’એ નાનપણથી જ દરેક સ્ત્રીની અંદર જગદંબાની ઝાંખી કરવાની ટેવ પાડેલી અને જગતમાં બધે પરમાત્મતત્વના દર્શન કરતા. એને લીધે ૧૮ વર્ષની નાની ઉંમરમાં જ એમને પરમાત્માના સાક્ષાત્કારની લગની લાગી. એ સિવાયની બીજી કોઈ વાતમાં એમનું મન લાગતું ન હતું. તેથી હિમાલય જઈ કોઈ શાંત એકાંત સ્થળમાં શાંતિ ન મળે ત્યાં સુધી રહેવાની તેમની ઈચ્છા હતી. તેથી સ્વામી શિવાનંદ આશ્રમમાં રહેવાની અનુમતિ મળે તે માટે પત્ર દ્વારા જાણ કરી. પત્રનો પ્રત્યુત્તર ખૂબ જ ઉત્સાહપૂર્વકનો હતો, પરંતુ થોડી રાહ જોવા જણાવ્યું હતું. પણ પૂ. ‘શ્રી’ હિમાલય જવા માટે ખૂબ જ ઉત્સુક હતા. તેથી તે વહેલામાં વહેલી તકે ઋષિકેશ સ્વામી શિવાનંદ આશ્રમમાં પહોંચી ગયા.

શિવાનંદ આશ્રમનું સ્થાન એકાંત અને રમણીય હતું. પાસે જ ગંગા હોવાથી તેની રમણીયતામાં વધારો થતો. આશ્રમ તે વખતે ઘણો જ નાનો. એટલે કે ચાર પાંચ મકાનનો જ હતો. આશ્રમનું શાંત એકાંત વાતાવરણ જોઈ પૂ. ‘શ્રી’ને પ્રસન્નતા થઈ.

(ક્રમશઃ)

જો તમે બીન ઉપયોગી વસ્તુઓ ખરીદશો તો એક દિવસ ઉપયોગી વસ્તુઓ વેચવાનો સમય આવશે, તેવી રીતે જિહ્વાથી અશુભ વચનો બોલશો તો એક દિવસ જીભ પાસે બોલવા માટે શુભ વચનો હશે નહિ.

ગુરુકૃપાના અનુભવ(૨)

(ગતાંકથી આગળ)

—ચંદ્રકાન્તા પાટેલ

૧૬મી જૂને શ્રીયોગેશ્વર પ્રભુને શોધવા સંગમ પર જવું હતું પણ ઉત્તરાખંડ જળપ્રલયના કારણે એ ગુફાઓ પાણીમાં ડૂબી ગઈ હતી. મા—પ્રભુની કૃપાથી ૨૧મી જૂને દેવપ્રયાગથી કર્પૂરવન પદયાત્રા શરૂ થઈ. સમગ્ર પદયાત્રા અદૃશ્ય રીતે કોઈની દોરવણી નીચે થઈ રહી હોય, સતત કોઈની દેખભાળ નીચે થઈ રહી હોય તેવું અનુભવાયું. પહેલેથી જ નક્કી હોય ખાવાનું, રહેવાનું વગેરે પછી હું કંઈ લાંબુ વિચારતો જ નહીં ક્યાંક અગવડ પડે પણ સરવાળે બધું સારી રીતે પાર પડે.

તા. ૦૮/૦૮/૨૦૧૩ના રોજ મહાતીર્થ કાલી મંદિરની પદયાત્રા પૂર્ણ કરીને હું ૧૪/૦૮/૨૦૧૩ના દિવસે સ્વર્ગારોહણ જવા નીકળ્યો. પૂજ્ય મા સર્વેશ્વરી પણ આજે કેનેડાથી સ્વર્ગારોહણ પધારવાનાં હતાં, મારે નીકળતાં મોડું થયું. બસમાં મને સતત એક જ વિચાર આવે કે પૂજ્ય મા સ્વર્ગારોહણ પધારી ગયાં હશેને હું મોડો પડ્યો પદયાત્રા કરી પણ પૂજ્ય માના દર્શન કરવામાં મોડો પડ્યો વળી પૂજ્ય માની ફોટોગ્રાફી પણ નહીં થઈ શકે. સતત તેનું દુઃખ થતું. જાત પર ગુસ્સો આવતો, કેમ હું મોડો પડ્યો? ધિક્કાર છે મને. નિરાશ થઈ ગયો. આના કરતાં તો મારા માટે મરણ ઉત્તમ કહેવાય. અંબાજી બસ સ્ટેશને ઉતર્યો, ઝડપથી સ્વર્ગારોહણ તરફ આગળ વધ્યો. રસ્તે આસોપાલવ હોટલ પાસે પહોંચીને ઊંચો થઈને જોઉંકે સાધકો પૂજ્ય માનું સ્વાગત કરવા ગેઈટ આગળ ઉભા છે કે કેમ? પૂજ્ય

મા સ્વર્ગારોહણમાં પધારી ગયાં હશે? અતિશય જિજ્ઞાસા થવા લાગી. અસ્વસ્થતા વધી ગઈ. ત્યાં જ મારા જીવનમાં પ્રથમ વખત એક દિવ્ય અનુભવ થયો. મને દિવ્યધ્વનિ સંભળાયો મોડું થાય કે વહેલું આત્મસ્થ રહો, દરેક પરિસ્થિતિમાં સ્વસ્થ રહો. આ દિવ્યધ્વનિની અસર મન ઉપર એટલી બધી પડી કે તા. ૨૩/૦૮/૧૩ સુધી મન અંતઃમુખી આત્મસ્થ જ રહ્યું. હું આત્મા છું, શરીર નથી એમ મનમાં સતત, સહજ રીતે અનુભવાતું. સાથે સાથે મોકળાશ, મુક્તિનો અનુભવ રહેતો. ચંદ્ર ઉપર જતું યાન જેમ શૂન્યાવકાશમાં પહોંચતાં ગુરુત્વાકર્ષણથી મુક્ત બનીને વિના પ્રયાસે સહજ જ તરવા માંડે તેમ મન ઘાત—પ્રત્યાઘાતમાં રીયેક્ટ થયા વગર સતત મનમાં ઊંડી શાંતિનો અનુભવ થતો.

પ્રભુએ મને દર્શન આપ્યાં તે બાબતે હું પૂજ્ય માને મળવાનો વિચાર કરી રહ્યો હતો. તે સમય દરમ્યાન તા. ૨૩/૦૧/૨૦૧૪નાં દિવસે હું અમદાવાદથી સ્વર્ગારોહણ આવી રહ્યો હતો. ગામ ખેરોજથી બસ ઉપડી, પછી મને કોઈ પાછળથી કહી રહ્યું હોય તેમ સંભળાયું “તમે જે પદયાત્રા કરી તે પ્રભુનું જ આયોજન હતું.” તા. ૦૬/૧૧/૨૦૧૩ના દિવસે સ્વર્ગારોહણમાં પૂજ્ય માને મેં સૌ પ્રથમ વખત પદયાત્રા વિષે જણાવ્યું, ત્યારે પૂજ્ય માએ પણ લખેલું કે “પ્રભુની યોજનાથી યાત્રા પાર પડી.”

શ્રી યોગેશ્વર પ્રભુ રૂમમાં, એકાંતમાં, સાધનાની મોજમાં હોય ત્યારે પગે ઘૂઘરુ બાંધી મા જગદંબા આગળ નૃત્ય કરતા એ ઘૂઘરુ યોગતીર્થ અને સત્યપથમાં ભક્તોનાં દર્શનાર્થે મૂકવામાં

આવ્યા છે. હું જ્યારે જ્યારે એ ઘૂઘરુનાં દર્શન કરુ ત્યારે મનમાં એમ થાય કે મને આવાં દિવ્ય દર્શન ક્યારે થશે? પ્રભુ કેવા સુંદર લાગતા હશે? જાણેકે શિવજીનું નટરાજ સ્વરૂપ! મારા ભાગ્યમાં એ દિવ્ય દર્શન નહીં હોય એવું હું વિચારતો, પ્રભુએ કૃપા કરી મને એક દિવ્યાનુભવ કરાવ્યો.

તા. ૩૦/૦૩/૨૦૧૪ની સાંજે હું સ્વર્ગારોહણ પહોંચ્યો. બીજે દિવસે ચૈત્રી નવરાત્રી ચાલુ થવાની હતી. રાત્રી વંદના પછી સરોડાધામ આગળ બેસીને ભક્તોએ નિત્ય પ્રાર્થના પૂરી કર્યા પછી નવેક વાગે ધૂન ચાલુ કરી.

“શ્રીમન્ નારાયણ...નારાયણ...નારાયણ,
નારાયણ...નારાયણ...નારાયણ,
માતા નારાયણ, પિતા નારાયણ,
ગુરુ નારાયણ...નારાયણ...નારાયણ.”

જેવું ગુરુ નારાયણ, નારાયણ બોલાયું કે તુરત જ સરોડાધામનો જે બગીચામાં નવો પ્રદક્ષિણાપથ બનાવાયો છે ત્યાં પૂજ્ય માના નિવાસ તરફ જે ત્રણ રસ્તા મળે છે ત્યાં મને શ્રી યોગેશ્વર પ્રભુનું દિવ્ય દર્શન થયું. ત્યારે હું સરોડાધામનાં આગળના ભાગે બેઠેલ હતો. પ્રભુ બન્ને હાથમાં કરતાલ સાથે તાલબદ્ધ રીતે નૃત્ય કરી રહ્યા છે. ઝૂકી ઝૂકીને હુમકા સાથે લયબદ્ધ રીતે નૃત્ય કરી રહ્યા છે. ભક્તોનું જે સંકીર્તન થઈ રહ્યું હતું તેનો અવાજ મંદ થવા લાગ્યો ને પ્રભુના નૃત્યમાં ઘૂઘરુનો મધુર ધ્વનિ, મનને અંતર્મુખી કરતો સંભળાવા લાગ્યો. જાણે કે પૂજ્ય માએ આવું સુંદર અને ભવ્ય સ્વર્ગારોહણ અને તેમાં આબેહૂબ સરોડાધામનું નિર્માણ કર્યું છે. એ

નિમિત્તે પ્રભુ નૃત્ય દ્વારા આનંદ વ્યક્ત કરીને પૂજ્ય માની ગુરુભક્તિ અને સમર્પણને બિરદાવી રહ્યા હોય! બારથી પંદર સેકન્ડ પછી દૃશ્ય વિલીન થઈ ગયું. તેમની કૃપાથી જ હું આ દિવ્ય દર્શન પામી શક્યો.

પ્રભુનો દિવ્ય અલૌકિક મહારાસ પૂજ્યમાની આસાપાસ અખંડ રીતે ચાલુ જ હોય તેવું પૂજ્ય માના જીવનમાં બનેલા પ્રભુએ આપેલા કૃપા પ્રસંગો પરથી જણાઈ આવે છે.

ખરેખર, આ બધું પૂજ્ય માના દિવ્ય સાનિધ્યથી જ શક્ય બન્યું. પૂજ્યમાના દિવ્ય, દુર્લભ, અલૌકિક સાનિધ્યે અમે જાગ્રત થયા. સ્વયં મા નારાયણીએ આ કાલાઘેલા બાળકને ગોદ ધરી દીધી. પ્રભુની વિદાય પછી જો પૂજ્ય માનું સાનિધ્ય મને મળ્યું ન હોત તો હું “જીવન મરણતોલ, મૃતપ્રાય બની ગયો હોત. મારી ગાડી અધ્યાત્મનાં પાટા પરથી ઉતરી ગઈ હોત.” પૂજ્યમાનું સાનિધ્ય એ જ સાધના છે. આ જગન્માતાનો ખોળો સદાકાળ સર્વ બાળકો માટે ખાલી છે. પૂજ્ય મા રમત રમતમાં, હસતાં—રમતાં હરિને હાથવગા કરાવી દેશે. જીવન સંધ્યામાં સુપ્રભાત પ્રગટાવી દેશે. બાળકોના આધ્યાત્મિક સર્વાંગી વિકાસ માટે પૂજ્ય માએ શું શું નથી કર્યું? કોઈ અધ્યાત્મ પ્રેરક પીકચર હોય તો બતાવે, ડી.વી.ડી. બતાવે, પ્રેરણાત્મક પુસ્તક હોય તો વંચાવે, પૂ.શ્રીનાં પ્રવચન સંભળાવે, પૂ.શ્રી યોગેશ્વરજીનું કથામૃત, પૂજ્યમાની ડાયરી સંભળાવે, અરે, વ્યવહારની વાતચીતમાં પણ અધ્યાત્મની પ્રેરક વાતોને ધારદાર રીતે, કુશળતાપૂર્વક વણી લે છે. પૂજ્ય માનો સતત એક જ સૂર કે મારાં બાળકોને શું આપી દઉં તો તેમનો આધ્યાત્મિક વિકાસ

થાય? તો આપણે સૌ પૂજ્ય માના ભાગ્યવંતા બાળકો, સદ્ભાગી સાધકો, મા શેરાવાલીનાં શેરદિલ બાળકો બનીને સૌ પોતપોતાના તેજસ્વી તારલા બનીને શક્ય તેટલા માતૃઋણ મુક્તિનો આંશિક પણ અર્ધ ધરી શકીશું તો આપણી જાતને ધન્ય બનાવી શકીશું.

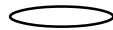
પૂજ્ય મા કોઈ વસ્તુ કે પદાર્થ નથી માગતાં, તેનાથી તે પ્રસન્ન નહીં થાય, કારણ કે તેમણે જ બનાવેલા છે, તે જગતમાતા છે. એ જે મસ્તીમાં જીવી રહ્યાં છે. આપણે એની આંગળી ચિંધે રાહે ચાલીશું. પૂજ્યમાને ગમે તેવું જીવન જીવીશું તો પૂજ્ય મા પ્રસન્ન થઈ જશે. જગદંબાનું પ્રગટ સ્વરૂપ પૂજ્ય મા સર્વેશ્વરીને પૃથ્વી પર પ્રગટાવવા પૂ.શ્રી યોગેશ્વરજીએ વર્ષો સુધી હિમાલયમાં આકરી તપશ્ચર્યા કરી, લોહીનાં પાણી કર્યાં છે, તો એમની પ્રસન્નતાનો તો કોઈ પાર જ નહીં રહે. આપણે જેમ જેમ પૂજ્યમાની ભક્તિ કરીએ તેમ તેમ પ્રભુ આપણી આસપાસ જાણે બાળકને છત્ર ધરવા, રાજપાથી સતત ઉછળ-કૂદ કરતા હોય એવું લાગે છે.

અશુદ્ધિઓનો અંત આણજો, નિર્બળતાનો નાશ કરી દો,

દૂષણો સઘળાં દૂર કરી દો, કૃપા કરીને દર્શન દઈ દો.

શરણાગત બાળ ચંદ્રકાન્તનાં પ્રણામ

“જય કૃપાળુ મા”

મારી પાસે ટાઢ છે ને તારી પાસે કામળી

—ડૉ. શરદ ઠાકર

જગતની સૌથી સુંદર નવલકથા માનવીની જિંદગી છે અને શ્રેષ્ઠ નવલકથાકાર સ્વયં ભગવાન છે. જો વિશ્વાસ ન પડતો હોય તો રઘુની જિંદગી ઉપર એક દૃષ્ટિપાત કરી લો. હું તમને આખી નવલકથા વાંચવાની ફરજ નહીં પાડું; માત્ર કેટલાંક દૃશ્યો કે પ્રકરણો જ જોઈ જવાની ભલામણ કરીશ. આ રહ્યાં એ દૃશ્યો :

લગભગ પંદર વર્ષ પહેલાંની એક ઘટના. રઘુ અમદાવાદના એક પોશ વિસ્તારમાં બંધાઈ રહેલી ફલેટ્સની સ્કીમનાં સ્થળે વોચમેન તરીકે કામ કરે. એની પત્ની સાઈટ પાસેની ઝૂંપડીમાં બેસીને રોટલા ઘડે. આંખના રતન જેવો એકનો એક દીકરો રેતી, કપચી અને ઈંટોના ઢગલા વચ્ચે રમ્યા કરે.

રઘુ દીકરાને કાયમ એક વાતની ચેતવણી જરૂર આપે, ‘દીકરા, બધે રમવું પણ ફલેટ્સ બંધાય છે એની પાછળની બાજુએ તારે ન જવું.’

‘કેમ, બાપુ?’ ભોળિયો દીકરો નિર્દોષતાપૂર્વક પૂછી લે. ‘ત્યાં પાણીની ટાંકી છે. એનું ઢાંકણું ખુલ્લું જ હોય છે. એમાં જો પડી જવાય તો...’ રઘુએ એ વાક્ય પૂરું ન કર્યું. આ દેશનો કોઈ પણ બાપ દીકરા વિશે ‘મરી જવાય’ એવો શબ્દો સંભાવનાના સંદર્ભમાં પણ વાપરતો નથી.

દીકરો ડાહ્યો હતો. માની ગયો. પણ એક દિવસે બપોરના સમયે એણે જોયું કે એનું વહાલું ગલૂડિયું રમતું, દોડતું પાછળની

તરફ ગયું છે. એને બચાવવા માટે છોકરો પણ ગયો. એની નજર સામે જ ગલૂડિયું પાણી ભરેલી ટાંકીમાં ગબડી પડ્યું. કૂતરાંની જાતને પાણીમાં તરતા આવડે. એટલે ગલૂડિયું ડૂબી તો ન ગયું, પણ ટાંકીનાં બાકોરામાંથી બહાર પણ ન આવી શક્યું.

રઘુનો દીકરો વિચારવા લાગ્યો. શું કરવું? એણે બાજુમાં પડેલો લોખંડનો લાંબો સળિયો લઈને ટાંકીમાં ઉતાર્યો. ગલૂડિયું તરત એને પકડીને બહાર કૂદી આવ્યું.

ભલાઈનો બદલો ભગવાન સારો જ આપે છે તેવું કોણે કહ્યું? ગલૂડિયું તો બચી ગયું, પણ સળિયાનો ઉપરની તરફનો છેડો ત્યાંથી પસાર થતા વીજળીના લાઈવ તારને અડી ગયો. બીજો છેડો પાણીમાં. અગિયાર વર્ષનું કૂમળુ બાળક તંદૂરી માંસની જેમ ભૂંજાઈ ગયું.

મરણચીસ સાંભળીને રઘુ દોડી આવ્યો. એની રાડ સાંભળીને રાંકડી પત્ની દોડી આવી. બંનેનું કલ્પાંત સાંભળીને મજૂરો દોડી આવ્યા. એ પછી લાશનું પોસ્ટમોર્ટમ, અગ્નિદાહ, કાણ—મોંકાણ એ બધું ચાલ્યું. પણ રઘુનું મન આ નોકરી પરથી ઊઠી ગયું હતું. બંને જણાં ગામડે ચાલ્યાં ગયાં. નવલકથાનું એક પ્રકરણ આંસુથી ભીંજાઈને પૂરું થયું.

દીકરાનાં મૃત્યુના કારમા આઘાતની જ્યારે કળ વળી ત્યારે રઘુની ઘરવાળી નાથીએ જીદ પકડી, ‘મારે એક બાળક જોઈએ. છોકરો કે છોકરી જે હશે તે ચાલશે, પણ આ રીતે જિંદગી નહીં જીવાય.’

રઘુએ એને સમજાવી, ‘અરે, ગાંડી! આપણી ઉંમરનો તો વિચાર કર. હું થયો પચાસનો. તું મારાથી બે—ચાર વરસે નાની.

આ ઉંમરે છોકરાં ન થાય.’

‘મેં સાંભળ્યું છે કે થાય. હવે તો સાઠ વરસની ડોશી પણ મા બની શકે છે. તમે અમદાવાદ જઈને તપાસ તો કરો.’

રઘુ પત્નીને લઈને અમદાવાદ આવ્યો. એક આઈ.વી.એફ. સેન્ટરમાં ગયો. ત્યાંના ડોક્ટરે કહ્યું, ‘તમારે પરિણામ જોઈએ છે ને? મળી જશે. પણ પોણા બે લાખ રૂપિયા આપવા પડશે. પહેલા મહિનાની સારવારના...’

રઘુની છાતી બેસી ગઈ. વીલું મોં લઈને સુદામા દંપતી ઘરે પાછું આવ્યું. પણ નાથીનું રડવાનું થમતું ન હતું. પત્નીની ઈચ્છા પૂરી કરવા માટે રઘુએ તનતોડ મહેનત શરૂ કરી દીધી. પાંચ વીઘા જમીન પોતાની હતી. એમાં એણે ખેતી શરૂ કરી. બીજાનાં ખેતરો ખેડવાનું પણ શરૂ કર્યું. થોડાક રૂપિયા ઊંચા દરના વ્યાજે લીધા. પૂરતી રકમ જમા થઈ ગઈ. રઘુ નાથીને લઈને પાછો અમદાવાદમાં આવ્યો. ઈલાજ શરૂ કરાવ્યો. (આટલી હદે ગરીબ દેખાતા આ પતિ—પત્ની પાસેથી પેલા ડોક્ટરે સારવારનો એક પૈસો પણ ઓછો કર્યો નહીં એ આ ઘટનાની આડ વાત છે ભગવાન એ ડોક્ટરનો જવાબ માગશે.)

ભગવાનનું બધું ધ્યાન એ સમયે કદાચ નાથીની તરફ હશે. પ્રથમ જ મહિને ગર્ભ રહી ગયો. રઘુને સંતોષ થયો. નાથી રાજીનાં રેડ થઈ ગઈ. પણ હજુ તો છ જ મહિના પૂરા થયા ત્યાં અચાનક એને પેટની પીડા ઊપડી.

ડોક્ટરે તપાસીને જાહેર કર્યું, ‘સોરી, આ પ્રેગ્નન્સી પૂરા મહિના સુધી પહોંચી શકે તેમ નથી. આજે ને અત્યારે જ પેટ ચીરીને બેબી કાઢી લેવું પડશે.’

કાઢી લીધું. દીકરો જન્મ્યો હતો. એને દીકરો શી રીતે કહેવાય? સાડા સાતસો ગ્રામ વજનનો અપરિપક્વ માંસનો લોચો હતો. એને તાબડતોબ બાળકો માટેનાં ખાસ ઈન્ટેન્સિવ કેર યુનિટમાં મોકલી દેવામાં આવ્યો.

નવરંગપુરામાં આઈ.સી.યુ. ધરાવતા ડૉ.આશિષ મહેતા બાળકને જોઈને જ સમજી ગયા, ‘આને ઓછામાં ઓછા બે મહિના સુધી ઈન્ટેન્સિવ કેરમાં રાખવું પડશે. ડિસ્પોઝેબલ ચીજવસ્તુઓ, ઈન્જેક્શનો, ઈન્ક્યુબેટરનો ચાર્જ, સારવારની ફી આ બધાનો સરવાળો બે લાખ રૂપિયા જેટલો થઈ જશે. કોણ છે આનો ફાધર? કલેક્ટર છે? કે આઈ.પી.એસ.ઓફિસર? કે પછી બિઝનેસમેન?’ જવાબમાં આઝાદ ભારતનો સૌથી ચીંથરેલાલ પિતા હાથ જોડીને એમની સામે ઊભો હતો. કરગરતો હતો, ‘સાહેબ, મારા આ દીકરાને બચાવી લો! નહીંતર એની મા ગાંડી થઈ જશે. અમે એક દીકરો તો ગુમાવી બેઠા છીએ. આને મેળવવા માટે પણ મેં તનતોડ મજૂરી કરી નાખી છે. મારી આ ચામડી જુઓ છો ને સાહેબ? પોણા બે લાખ રૂપિયા ભેગા કરવા જતાં મારી ચામડી લબડી પડી છે. હું પચાસનો છું એને બદલે પાંસઠના જેવો લાગવા માંડ્યો છું. તમે મારા ભગવાન છો, સાહેબ...’

પચાસ વર્ષનો એક ગરીબ પુરુષ પાંત્રીસ વર્ષના જુવાન ડોક્ટરના પગમાં ઝૂકી ગયો. આંસુઓથી એનાં ચરણ પખાળી રહ્યો. નવલકથાનું બીજું દૃશ્ય પૂરું થયું. આ દૃશ્ય તો પ્રથમ દૃશ્ય કરતાં પણ વધારે ભીનું નીકળ્યું. ડૉ. મહેતાએ બે હાથ પકડીને રઘુને ઊભો કર્યો, ‘ભાઈ, હું તારા દીકરાનો કેસ હાથમાં લઉં તો

ખરો, પણ મારે પૂરા બે મહિના સુધી ભારે મહેનત કરવી પડશે. મારી પોતાની ફી ભૂલી જઈએ તો પણ દવાઓનાં બિલનું શું?’ ‘સાહેબ, હું તો સાવ ખાલી છું. એક પૈસો પણ નથી મારી પાસે. પણ હું તમારી ફીની એક—એક પાઈ મજૂરી કરીને ચૂકવી આપીશ. અત્યારે બધો ખર્ચ તમારે જ...’ રઘુ રડતો હતો.

ભવિષ્ય કોણે જોયું છે? બાળક કદાચ ન પણ બચે. જો એવું થાય તો મેડિસિન અને મહેનત બંનેના પૈસા ડૂબી જાય. આ ક્ષણ કપરા મનોમંથનની હતી. આખરે ડોક્ટરના ખોળિયામાં રહેલો માણસ જીતી ગયો. ડૉ. આશિષે કેસને ‘એડમિટ’ કરી દીધો. ખર્ચનું ચક્રર ચાલુ થઈ ગયું. પ્રથમ પ્રિસ્ક્રિપ્શન જ ચારેક હજાર રૂપિયાનું થયું. એ પછી પણ આંકડો વધતો રહ્યો.

ડૉ. મહેતાએ નીચેના ફ્લોર પર આવેલા કેમિસ્ટને ફોન કરી દીધો હતો, ‘આ માણસ ગમે ત્યારે ગમે એટલી રકમની મેડિસિન્સ લેવા આવે, તું આપી દેજે. કિંમત માગતો નહીં. મારા નામનું ખાતું બનાવીને એમાં નોંધી લેજે. પૈસા ચૂકવવાની જવાબદારી મારી.’

સવા બે મહિનાના અંતે દીકરો કંઈક જોવા જેવો થઈ ગયો. સાવ લોચા જેવો દેખાતો હતો એમાંથી માનવ—બાળનો આકાર ધારણ કરવા લાગ્યો. ડૉ. મહેતાએ રઘુને સામે બેસાડીને સમજાવ્યો, ‘ભાઈ, હવે મારું કામ પૂરું થયું છે. તારા દીકરાને હવે કશી ટ્રિટમેન્ટ આપવાની બાકી નથી રહેતી. હું એને રજા આપી શકું છું પણ તારે ઘરે ગયા પછી પણ એને ખૂબ જતનપૂર્વક સાચવવો તો પડશે જ. શિયાળો હજી પૂરો થયો નથી. ઘરમાં તારે હીટર વસાવવું પડશે. એને ચેપ ન લાગે તે માટે...’

રઘુ જડબું લટકાવીને સાંભળી રહ્યો. છેલ્લા બે મહિનાથી એ ભાડાની ઝૂંપડીમાં રહેતો હતો. માંકડ, મચ્છરથી ઊભરાતી ઝૂંપડીમાં બીજાં જંતુઓ વિશે તો પૂછવું જ શું? ગંદકી સાફ કરવા માટે પણ જ્ઞાન હોવું જોઈએ ને? અને હીટર? એ વળી શું?

બીજો કોઈ રસ્તો પણ ક્યાં હતો? રઘુ એની મોંઘેરી મૂડીને ગોદડીમાં વીંટાળીને ઘેર લઈ ગયો. ડોક્ટરથી રહેવાયું નહીં. એમણે પોતાના બે કર્મચારીઓને સૂચના આપી, ‘મિની સિસ્ટર! તમે આપણાં વોર્ડબોય હીરાભાઈને લઈને આ ગરીબ માણસની સાથે જાઓ. બધી જાતતપાસ કરી આવો. જો બાળક સારી રીતે સચવાશે નહીં તેવું લાગે તો એને પાછું લઈ આવજો. આપણે બે લાખ ભેગા એક લાખ વધારે ભોગવી લઈશું. બીજું શું? પણ આ ફૂલડાંને કંઈ મરવા થોડું દેવાય છે?’

નર્સ અને વોર્ડબોય બાબાને લઈને રઘુની ઝૂંપડીએ ગયાં. એ એક ગરીબ માણસનો ભાડૂતી રાજમહેલ હતો. માટીની ભોંય હતી, પતરાંની છત હતી, કાથીનો ખાટલો હતો અને ફાટેલી ગોદડી હતી. નર્સે એ ગોદડીમાં શહેજાદાને સૂવાડ્યો. પછી પૂછ્યું, ‘ઠંડી ખૂબ છે. હીટર ક્યાં છે?’

નાથી લોખંડના પાત્રમાં સળગાવેલા છાણાં લઈને આવી. ખાટલા નીચે મૂક્યાં. થોડીવારમાં છાણિયા અંગારાની ગરમીએ ગોદડીને હુંફાળી બનાવી દીધી. ધૂમાડાએ મચ્છરોને ભગાડી દીધા. આ ભારતના છેવાડાના માણસના ભાગ્યમાં લખાયેલું ‘ઈન્ક્યુબેટર’ હતું. આવો પ્રિમેચ્યોર બાળક જીવી શકે ખરું? ના જ જીવે. પણ ‘રામ રાખે તેને કોણ ચાખે?’ આ કહેવત કદાચ આવા ગરીબોનાં બાળકો માટે જ બની હશે. રઘુનો

રાજકુંવર જીવી ગયો. આ નવલકથાનાં પાનાંઓમાંથી ભેજ હવે ઊડવા માંડ્યો હતો, એનું સ્થાન હવે સુખ લઈ રહ્યું હતું.

ડૉ.આશિષ મહેતા સાથે શું બન્યું? રઘુના ગયા પછી થોડા જ દિવસો પછી એક શ્રીમંત ઘરની દીકરી ગંભીર બીમારી સાથે એમના આઈ.સી.યુ.માં લાવવામાં આવી. રીયા નામ એનું. એ પણ બચી ગઈ. એની મમ્મી અત્યંત ખુશ થઈ ગઈ. પોતાનું જે કંઈ બિલ થતું હતું તે તો એણે ચૂકવી જ દીધું. પછી ડૉ.મહેતાને એણે પૂછ્યું, ‘ડોક્ટર, મારી ઈચ્છા છે કે હું તમને થોડાંક વધારે રૂપિયા આપું. તમારે ત્યાં ગરીબ દર્દીઓ આવતા હોય છે. એમના માટે વાપરજો.’

‘બહેન, તમારો આભાર. મને કંઈ ન આપશો. નીચે જઈને મેડિકલ સ્ટોરમાં જઈને રઘુના દીકરાની દવાઓનું બિલ...જો તમારી ભાવના હોય તો...અને તો જ...હું દબાણ નહીં કરું, માત્ર વિનંતી...’

‘વિનંતી નહીં, સર, હુકમ કરો. અમે તો ઓસ્ટ્રેલિયાથી આવીએ છીએ. રીયાને લઈને પાછાં ઓસ્ટ્રેલિયા ચાલ્યાં જવાના છીએ. વચ્ચે આ બીમારી આવી પડી. કોને ખબર ઈશ્વરે કોના નસીબ માટે રીયાને સાજી કરી હશે?’

ઓસ્ટ્રેલિયાની મમ્મી મધર ઈન્ડિયાનું કર્જ ચૂકવીને ચાલી ગઈ. ક્યાં જશે? કોને ભીંજવશે? શી ખબર? નામ ક્યારે હોય છે વાદળ ઉપર?

કોઈના મનમાં પ્રશ્ન જાગે: ‘રઘુ શું સાવ જ મફતમાં દીકરાની સારવાર કરાવીને ચાલ્યો ગયો? એ તો કહેતો હતો ને કે કારમી મજૂરી કરીને પણ એ ડૉ.આશિષ મહેતાનું બિલ...?’

હા, રઘુ બિલ ચૂકવવા માટે બરાબર એક વર્ષ પછી દેખાયો. એની પાસે નાણાં તો ન હતાં, પણ દાણા હતા. એક મેલીઘેલી પોટલીમાં મગ લઈને એ આવ્યો હતો, ‘સાહેબ, મેં જાતે મારા ખેતરમાં ઊગાડેલા મગ છે. પૈસા તો જ્યારે સગવડ થાશે ત્યારે આપવા આવીશ, આને વ્યાજ સમજીને સ્વીકારો!’

ગાંગડુ મગ હતા. બીજા દિવસે ડિનર ટેબલ પરની થાળીમાં એ અર્ધા-પર્ધા રંધાયેલા મગ ચાવતી વખતે ડૉ.આશિષભાઈના મોંમાં જે સ્વાદ આવ્યો એવો તો હોટલ તાજ, ઓબેરોય કે શેરેટોનના સેવન કોર્સ ડિનરમાં પણ નહીં આવ્યો હોય.

સતત ત્રણ-ત્રણ વરસ લાગી રઘુ દીકરાની વર્ષ ગાંઠ પર મગની પોટલી લઈને આવતો રહ્યો. છેવટે ડૉ.આશિષ મહેતાએ એને વિનવીને ના પાડી, ‘ભાઈ, બહું થયું હવે મગ લઈને ના આવીશ. દીકરાને લઈને આવજે...’

‘પણ સાહેબ, તમારું કરજ હું ક્યારે ચૂકવીશ?’

‘કરજ ચૂકવાઈ ગયું, રઘુ! દવાની રકમ દામોદર ભરી ગયા અને મારી મહેનતના પૈસા આ મગથી ભરપાઈ થઈ ગયા. તારા દીકરાને મારા આશીર્વાદ છે.’ આ ડૉ.આશિષના આશિષ હતા; ફળ્યા વગર કેમ રહે? આજે રઘુ-નાથીનો વારસદાર બાર વર્ષનો થઈ ગયો છે. અંધારી ઝૂંપડીમાં સૂરજનું અજવાળું પાથરી રહ્યો છે. નવલકથાનું આ અંતિમ દૃશ્ય સુખદ છે, પવિત્ર છે અને દેદીપ્યમાન છે.*

[ડૉ.આશિષ મહેતાનું નામ હાલમાં અમદાવાદના શ્રેષ્ઠ નવજાત શિશુ નિષ્ણાત તરીકે શિખર પર બિરાજમાન છે.]

(શીર્ષક પંક્તિ : અનિલ ચાવડા)

(દિવ્યભાસ્કરના સૌજન્યથી)

સૌરાષ્ટ્રયાત્રા પૂ.મા સંગાથે

—મયૂરી ટેલર

મા:—

—આપણી યાત્રાનો બીજો દિવસ છે.

—શ્રી કલ્યાણજીની વિશેષતાનું દર્શન એમના બાળકોએ સરસ રીતે કરાવ્યું.

—શ્રી નારાયણભાઈ જાની ૮૫ વર્ષની ઉંમરે પણ કલ્યાણની વિશેષતાને વધાવી શક્યા.

—શ્રી કલ્યાણ આ સ્થળે રહીને પણ સૌને અધ્યાત્મપંથે દોરી રહ્યા છે.

—૮૦ વર્ષ પણ “Not Out”—

—આપણે ઈચ્છીએ કે માળાના ૧૦૮ મણકા પૂરા થાય.

—તન, મનથી સ્વસ્થ રહી પોતે પૂર્ણ જાગ્રત રહી પૂ.શ્રીનું દર્પણ બનવાના પ્રયત્ન કરે.

—અમને તો પ્રસિદ્ધ પ્રાર્થનાની પંક્તિનું સ્મરણ થાય છે. સંતકૃપાથી છૂટે માયા ને કાયા નિર્મળ થાય, એમાં એક પંક્તિ છે.

“અગ્નિને ઉધઈ ના લાગે મહામણિને મેલ જો” શ્રી કલ્યાણજીનું પારદર્શક જીવન સૌની પગદંડી બની રહ્યો એ જ પ્રાર્થના—

શ્રી કલ્યાણજી—આજ સખી આનંદની હેલી માતૃદર્શને હું તો થઈ છું રે ઘેલી...

ભાવ કેમ વ્યક્ત કરવા! મા ખરેખર અઢળક ઢળ્યાં છે પોતાના બાળકોમાં દોષ જોતાં જ નથી. તો જ તેઓ અઢળક

ઢબ્યા છે. એક મામૂલીને મૂલ્યવાન કેવી રીતે બનાવવા—તે મા અદ્ભૂત રીતે જાણે છે. મા અને પ્રભુની અનંતકૃપા છે. પ્રસંગોથી ઘડતર કર્યું છે. માએ અમૃત ધરી દીધું. એટલે હવે મૃત્યુ હોય જ નહીં. મૃત્યુ પછીના જીવનમાં પણ મા સાથે જ છે, પ્રભુ સાથે જ છે એની અનુભૂતિ કરાવી દીધી. જ્યોત્સાબેન દ્વારા—મોહનભાઈના પ્રસંગ દ્વારા આજે અમે ધરાઈને બેઠા હોય તેમ લાગે. કોઈ ખોટ ન લાગે.

પ્રથમ દર્શને જ પ્રભુ સર્વસ્વ લાગ્યા. કોઈ મંદિરે જવાની કે કોઈ શાસ્ત્રો વાંચવાની કે કોઈ બીજા પાસે જવાની જરૂર નથી. એવું એક પણ શાસ્ત્ર નથી, એકે શબ્દ નથી કે જે માના જીવનમાં પ્રગટ ન થયા હોય! શબરી રામ માટે પ્રતીક્ષા કરતી હતી. દરરોજ—એનું જીવન વીતી ગયું. પણ સાચો પ્રેમ હતો હૃદયમાં ભાવ હતો તો એક દિવસ ભગવાન રામ પધાર્યા. આટલી પ્રતીક્ષાના અંતે રામ પધાર્યા. એ જ રામ “મા સર્વેશ્વરી” પોતે જ છે. ધ્રુવે તપ કર્યું તો તેમને ભગવાન વિષ્ણુનું દર્શન થયું. તે ભગવાન વિષ્ણુ “મા સર્વેશ્વરી” પોતે જ છે. પ્રહલ્લાદની શ્રદ્ધા તેની પરીક્ષા, તો સ્તંભમાંથી ભગવાન પ્રગટ થયા તે પ્રગટ થયેલા ભગવાન “મા સર્વેશ્વરી” પોતે જ છે. મીરાંબાઈએ રાજપાટ છોડી દીધું, પાગલ થયાં, ભજન સિવાય શબ્દ ન નીકળે, આટલું તપ્યાં, તે ગિરધર ગોપાલ “મા સર્વેશ્વરી” પોતે જ છે નરસિંહ મહેતાના જીવનમાં સંસારી બધા જ કાર્યક્રમ ભગવાને પૂર્ણ કર્યા, જે નટવર નાગરની પાછળ નાચી ઉઠ્યા તે નટવર નાગર “મા સર્વેશ્વરી” પોતે છે. ઠાકુરની વ્યથાને અંતે જે મહાકાળી પ્રગટ થયાં, મહાકાળી આ “મા સર્વેશ્વરી” પોતે જ છે.

પ્રભુએ આકરી સાધના કરી કઠોર તપ મહાત્માજીએ કર્યું, તેઓ કહેતા—અમે જેને માટે લોહીના પાણી કર્યા તે “મા સર્વેશ્વરી” પોતે છે. તેઓને આ પૃથ્વી પર પ્રગટાવવા માટે જ આ સાધના હતી.

જેનું જીવન સમર્પિત હોય તેની પ્રાર્થના તો મા સાંભળ્યા વિના રહે જ નહીં. માએ કેટલુંબધું આપ્યું! મા વગર જીવન શૂન્ય છે. પરિવાર—મિત્રોનો પ્રેમ મળ્યો છે. આવા પાત્રો કોણ મોકલે છે! મા જ મોકલે છે. બધા બાળકોએ મને ખૂબ સાચવ્યો છે. આજે સ્વતંત્રતાનો આનંદ માણી શકું છું.

આ કાર્યક્રમ પાછળ બધાનો સહકાર છે. આપણે જે કાંઈ આત્મસંતોષ અનુભવીએ છીએ, હાશ અનુભવીએ છીએ, એ તો તેની પાછળ મા—મા..મા..જ છે. પ્રભુ...પ્રભુ...પ્રભુ જ છે. આ કાંઈ સાધારણ દર્શન નથી. જે શાસ્ત્રો કે પુસ્તકમાંથી શાંતિ મળી નથી તે માના દર્શનથી, સાન્નિધ્યથી મળી. સતત શાંતિ અને આનંદ અનુભવાય છે. કોઈ ઈચ્છા રહી નથી.

મા:—

વાડી બધાને ખૂબ ગમી છે તો સ્વર્ગારોહણ નં—૨ કરવાની ઈચ્છા હોય, તો રાજુભાઈ તૈયાર જ છે.

—સૌ સોમનાથના દર્શન કરશે, અને આગમવાડીમાં મુકામ કરશે.

—શ્રી કલ્યાણજીને આ ગામમાં પ્રભુએ એટલા માટે જ પ્રગટાવ્યા હશે.

—આગમવાડીમાં અગમ—નિગમની વાતો સાંભળવા માટે—
શ્રી કલ્યાણજી—માએ જીવનમાં સતત સુખનો અનુભવ

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૩૫

આપ્યો છે. માનું સાનિધ્ય પામ્યા. માએ કેટલું ધ્યાન રાખ્યું જ જીવનમાં ફરિયાદ કરવાની ઈચ્છા જ નથી. એવી ખોટ પડવા દીધી નથી. સતત સુખ—સતત આનંદ—પ્રસન્નતા. માની જ કૃપા છે.

મામય થઈને સતત અમૃતમય થઈ જઈએ એજ પ્રાર્થના.

સત્સંગ બાદ પોરબંદર જવાનું બન્યું. ત્યાં ગાંધીજીનું જન્મસ્થાન છે. તેનાં દર્શન કર્યાં. ત્યાં સંગ્રહસ્થાન છે તે જોયું. ઘણી જૂની તસ્વીરો જૂની યાદો તેમાં મઢેલી છે. આ સ્થાન કીર્તિમંદિર તરીકે ઓળખાય છે. ત્યાં જ નજીકમાં કૃષ્ણ—સુદામાનું સ્થાન પણ આવે છે. વળી આગળ જતાં હરસિદ્ધિ માતાના મંદિરે પણ દર્શન કર્યાં. ત્યાંથી દ્વારિકા પહોંચ્યા. રાત્રિ મુકામ દ્વારિકામાં જ રહ્યો.

યાત્રાનો ત્રીજો દિવસ (દીક્ષાદિન) ૧૯-૦૧-૨૦૧૫ પ્રસિદ્ધ-ઐતિહાસિક મંદિરે દર્શન કર્યાં. દરિયાકિનારે મંદિર આવેલું છે એટલે એની સુંદરતામાં વધારો થાય છે. ભગવાન દ્વારિકાધીશના દર્શન બાદ આગળ રસ્તામાં નાગેશ્વર મહાદેવનું મંદિર આવે છે ત્યાં સૌએ દર્શન કર્યાં. ત્યાંથી યાત્રા આગળ વધતાં વચ્ચે નિલેષભાઈ કણઝારિયાની વાડીએ પહોંચ્યા.

અહીં તો જાણે ખૂબ મોટો મહોત્સવ હોય તેવી તૈયારીઓ હતી. લગ્નનો ખૂબ મોટો ઉત્સવ હોય તેવી રીતે બધો શણગાર હતો, બધા ગામના લોકોમાં ખૂબ ભાવ હતો. જાણે કે આજે તો મારો વ્હાલોજી આવ્યાની વધામણી જો રે...સખી આજની ઘડી તે રળિયામણી...

બધા ભાવિક ભાઈ-બહેનો માનું સ્વાગત કરવા ઊભા

૩૬

અધ્યાત્મ

હતા. ખૂબ જ સુંદર ઢાળમાં ભજનો ગવાઈ રહ્યાં હતાં. પ્રેમભાવ જાણે સમાતો ન હતો. તેમની આંખમાં તેમના વર્તનમાં તેમની આતુરતામાં એ તરત જ દેખાઈ આવતો હતો.

સત્સંગના કાર્યક્રમમાં સૌ પ્રથમ શ્રી જયરામભાઈ (નિલેષભાઈના પિતાજી) ખૂબ ભાવમાં આવી ગયા. તેઓ થોડુંક જ બોલી શક્યા પણ તેમનો ભાવ—આનંદ—મા પ્રત્યેનો પ્રેમ ઉભરાઈ આવતો હતો. તેઓએ કહ્યું જે કનૈયો પીતાંબર પહેરીને આવ્યો હતો, એ મા આ કનૈયો સાડી પહેરીને આવ્યો છે. આજે દીક્ષાદિન છે. કળિયુગમાં ઘોર તપશ્ચર્યા આ ઉંમર કરી રહ્યાં છે. એમનો એક દિવસ (સાધનાનો) બરાબર આપણું એક વર્ષ! માની કૃપા છે કે મા પધાર્યા છે. જે અંબાજીના મંદિરે પ્રાર્થના કરી હતી તે આ માએ સાંભળી છે. તે જ મા જગદંબા છે.

મા:—

“અમે તો ધારેલું કે એક વૃક્ષ હશે, તેની નીચે બધા જમી લેશે. પણ અહીં તો લગ્નના મંડપ જેવું છે.”

—અમારા જયરામભાઈ પોતે જ ઘણા મોટા સાધક છે.

—હરિઝં આશ્રમમાં સાધના કરી છે.

—એ પરિવારના બંને બાળકો અતિ નિયમિતપણે મળતાં રહે છે.

(ક્રમશઃ)

પ્રેરક પ્રસંગો પરમ પૂ.રણછોડદાસજી મહારાજના

—સંકલન : પરમાર્થી, મૂળ લેખિકા : દમયંતીબેન સેજપાલ

પિછોર નેત્રયજ્ઞ

પોતાની જૈફ ઉંમર અને વયોવૃદ્ધ શરીર છતાં સ્વામિનારાયણ સંપ્રદાયના ધર્મગુરુ શ્રી યોગીજી મહારાજ પણ સ્નેહ વડે ખેંચાઈને પૂજ્યશ્રી પાસે આવ્યા. વાતચીત દરમિયાન પૂજ્યશ્રીએ કહ્યું : ‘આપ કે ગુરુદેવ કા આદેશ થા કિ આદિવાસી, પછાત ઔર દલિત વર્ગ કો ઉપર ઉઠાના. ઉનમેં સુધાર લાના. ઉન્હોંને ઉસી મેં જિંદગી બિતાયી. આપ કે પાસ સંપત્તિ હૈ. સેવક ભી હૈ. આપ ભી ઉસી કાર્ય કે પીછે યહ સબ સંપત્તિ લગા દેં તો?’

સંતપુરુષોની પ્રાર્થના, ભક્તજનોનાં આંસુ અને ડોક્ટરોની સારવારથી પૂજ્યશ્રીના સ્વાસ્થ્યને સારો એવો ફાયદો થયો. એથી સંતોષ મેળવીને ડોક્ટરોએ એમને મુંબઈ છોડવાની હા પાડી. મુંબઈ છોડતાં પહેલાં પૂજ્યશ્રીએ ભક્તોને કહ્યું : ‘મેં જાતા હું જલદી વાપસ આને કે લિયે. ડિસેમ્બર મેં હી આ જાઉંગા. આપ લોગ એ કામ કરના. જો અપને કો બૂરા લગે વહ દૂસરોં કો નહીં દેના. મેં બરાબર કહતા હું કિ વ્યવહારશુદ્ધિ બિના આધ્યાત્મિક વિકાસ નહીં હો સકતા હૈ ઔર વ્યવહારશુદ્ધિ મેં યહી આતા હૈ કિ જિસ ક્રિયા સે હમેં દુઃખ લગતા હો ઉસેં હમ દૂસરોં કે પ્રતિ ન આચરે. વ્યવહારશુદ્ધિ આયે કબ? જબ હમ અભય હોં ઔર બિના ભગવદ્ શરણાગતિ કે અભય આતા નહીં હૈ.’

પ, ડીસેમ્બર પૂજ્યશ્રી મુંબઈથી વિમાનમાં વેલોર પધાર્યા. ભક્તોના આગ્રહથી સેવા માટે સુરેશ અને ઘનશ્યામને સાથે રાખ્યા.

વેલોરમાં થોડા દિવસ એકાંતમાં ગાળ્યો.

વલ્લભભાઈ કલકત્તાવાળાએ પૂજ્યશ્રી માટે નવી એમ્બેસેડર મોટર ત્યાં મોકલી હતી. વેલોરથી હુબલી સુધી તો એ મોટરમાં આવ્યા. પરંતુ ત્યાંથી પછી સુરેશ અને ઘનશ્યામ સાથે મોટરને રવાના કરી, ટ્રેન અને બસમાં ભ્રમણ આગળ વધાર્યું. એ રીતે સાવ એકલા, હાથમાં એક થેલો લઈને ૨૧ ડિસેમ્બરે ગણેશપુરી પ્રહ્લાદભાઈને ત્યાં પહોંચ્યા. ત્યાંથી ડોંગરા નંદલાલભાઈ સોલિસિટરને ત્યાં પધાર્યા.

ડોંગરામાં કહ્યું : ‘પ્રહ્લાદભાઈ સુનો. સંયોગ સંબંધ મેં આનંદ તો હૈ પરંતુ વહ દુઃખદાયી હૈ. ક્યોં કી એક દીન ઉસમેં વિયોગ હી હૈ નિત્ય સંબંધ મેં હંમેશા આનંદ રહેતા હૈ. જો સત્ય હૈ.’

‘બંગાલ કે લોગ મુઝે બનાદાસજી, બંગાલી બાબા, મહાપ્રભુજી આદિ નામોં સે પહચાનતે થે. બાદશાહ અકબર કી ઓર સે જયપુર કે વીર માનસિંહને બંગાલ જીત લિયા તબ ઉનકે નામ પર સે અકબરને તીન પ્રદેશ કો વીરભૂમિ, માનભૂમિ ઔર સીંગભૂમિ ઐસે નામ દિયે થે.’

‘માનભૂમિ કે અકાલને મેરે મેં કાંતિ લા દી. એક બાર માનભૂમિ કે કંદરા ગાંવ મેં બડા મેલા થા. વિધવા માતાઓં કો વહાં લે જાતે થે. ઔર ઉધર હી બેચ ડાલતે થે. ચાહે હિંદુ હો યા મુસલમાન, કોઈ ભી ઉસે લે જાતા થા. પહોંચા તક કે હાથ

દેખકર માતાઓંકી કીમત કી જાતી થી. મૈને વહ પ્રથા બંધ કરવાયી.’

અબ ભી વહાં પર લિખા હુઆ હોગા કિ ઈન્હોંને યહ પ્રથા બંધ કરવાયી. ઉસ સમય વાયસરોય હંટર થા. લોગોંને ઈસ પ્રથા કે લિયે બહુત શોર મચાયા ઓર કાનૂન બનાયા. હંટરને ઉસે પાર કર દિયા.

વિરોધ કરને કે લિયે—લોગોં મેં જાગૃતિ લાને કે લિયે માનભૂમિ કે નવાબ ને મુઝે બહુત પિટવાયા થા. ઈતના પીટા થા કિ મૈં બેહોશ હો ગયા. મુસલમાન લોગ સમજે મૈં મર ગયા હું. તો વે લોગ મુઝે ઐસે હી છોડકર ચલ દિયે.

‘ઉસકે બાદ અન્ય કારણશાત મૈં ને બંગાલ છોડ દિયા.

ડોંગરાથી મુંબઈ થઈને વિદિશા પધાર્યા.’

○ ○ ○

વિદિશા નેત્રયજ્ઞ

પ્રથમ ઓપરેશન તા.૦૮-૦૧-૧૯૯૯ ને દિવસે થયું.

નેત્રયજ્ઞમાં પૂજ્યશ્રીનું સ્વાસ્થ્ય ફરી પાછું લથડ્યું. ચોવીસ કલાકમાંથી ભાગ્યે જ થોડા કલાક ખાંસી વિસામો લેતી. શ્વાસને લીધે ચાલવાનું સાવ બંધ થઈ ગયું, બેચાર ડગલાં ચાલે તોપણ હાંફ ચડતી. છતાં કેમ્પની પૂરેપૂરી માહિતી રાખીને માર્ગદર્શન આપવામાં તેઓશ્રી જરા પણ પાછા પડ્યા નહોતા. થોડી પણ સ્વસ્થતા લાગે કે તરત રસોઈ ઘરમાં, કોઠારમાં, વોર્ડમાં પધારતા ને દર્દીઓના કુશળક્ષેમ પૂછવા નિમિત્તે હૃદયનો નિ:સીમ પ્રેમ, આશીર્વાદ અને કરુણા એ દીન દુ:ખિયાંઓ પર વરસાવી જતા.

એક દિવસ ખૂબ શ્વાસ ચડ્યો. ખાંસી અને શરદીએ પણ એમાં સાથ પુરાવ્યો. નાકમાંથી એક સરખી રીતે ચીકણું લાળ જેવું પાણી વહેતું હતું. એ પાણી રૂમાલથી લૂછવાને બદલે એમણે પ્લાસ્ટિકનો કટોરો માંગ્યો. પછી તકિયા પર માથું ટેકવી કટોરામાં પાણીની ધાર ઝીલવા માંડી. એ જ ક્ષણે ખાંસી બંધ થઈ ગઈ. એમનું ચિત્ત પાણીની ધાર પર કેન્દ્રિત થયું હતું.

એક ભક્તથી રહેવાયું નહીં. એ ઊઠ્યા : રૂમાલ લઈ હળવેથી એમણે પૂજ્યશ્રીનાં નાક મોં લૂછી નાંખ્યાં. પૂજ્યશ્રીએ એની સામે જોયું. પછી બોલ્યા : ‘કૈસે હો તુમ ભી! ઈસ મેં મેરા કિતના બઢિયા અભિષેક ચલ રહા થા. તુમ તો મુઝે અભિષેક તક નહીં કરને દેતે.’

આટલી તકલીફ અને શારીરિક પીડા વચ્ચે પણ ચિત્તની કેવી અજબ સ્વસ્થતા! શ્વાસને રૂંધી નાખતી શરદીના પાણીની ધાર એમને અભિષેક જેવી લાગતી હતી.

તા.૩૧-૦૧-૧૯૯૯ ને દિવસે પૂજ્યશ્રીએ અગાઉથી કલાં મુજબ એમની સ્થૂળ હાજરીવાળા અંતિમ નેત્રયજ્ઞની પૂર્ણાહુતિ થઈ. કુલ આશરે ૪,૦૦૦ ઓપરેશન થયાં.

શ્રીમદ્ભાગવદ ગીતાના અધ્યાયો જ જાણે શરીર દ્વારા સાકાર બન્યા હતા એવા પ્રાત:સ્મરણીય પૂજ્ય શ્રી રણછોડદાસજી મહારાજે ૧૮ નેત્રયજ્ઞોને પોતાની સ્થૂળ હાજરી વડે પ્રકાશિત બનાવ્યા.

‘અર્જુન વિષાદયોગ’ થી શરૂ થતી ગીતાની પણ અઢારમા અધ્યાયમાં જ સમાપ્તિ થઈ છે ને? અંધજનોના, રાજકોટ રાજપરિવારના અને તન્ના પરિવારના વિષાદને ટાળવા માટે શરૂ

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૪૧

થયેલી આ 'માનવસેવાગીતા' એ પણ અઢાર નેત્રયજ્ઞ સુધી પૂજ્યશ્રીની સ્થૂળ હાજરી નોંધી.

પૂજ્યશ્રીએ દેશકાળને અનુરૂપ 'યજ્ઞ'નો નવો અર્થ સહુને સમજાવ્યો. કુદરતના કોપનો અથવા કર્મોના દુઃખનો ભોગ બનેલાની સેવા કરવી એ સાચો યજ્ઞ. આ યજ્ઞનો મંત્ર છે : 'ભગવાન દરિદ્ર નારાયણોમાં જ વસે છે. એ યજ્ઞમાં આપેલા દાનની આહુતિઓથી આત્મસંતોષ નામનો સુવાસિત વાયુ ફેલાય છે.'

○ ○ ○

વિદિશાથી પુષ્કર, જયપુર થઈને પૂજ્યશ્રી મુંબઈ પધાર્યા.

રામ મહાલમાં કહ્યું : 'આજ તક મેં ને સબ કો રોતે દેખા હૈ. પરંતુ મેં નહીં રોયા. અબ મેં ભી રો રહા હૂં. પિછલે ૧૫ દિનોં સે યહ હાલ હૈ. સમઝ મેં નહીં આતા કિ મેં રો ક્યોં રહા હું? ક્યાં મુઝે મૃત્યુ કા ડર હૈ ઈસ લિયે મેં રોતા હૂં? યા તુમ લોગોં સે અબ બિછડના હોગા ઈસ વિચાર સે મુઝે રોના આતા હૈ? મેં તુમ સબકો દેખતા હૂં પર મેરા રોના કિસી કો દિખતા હી નહીં હૈ.'

સબસે જયાદા મુઝે ભારત પે રોના આતા હૈ. દેશ કી દશા પ્રતિદિન બિગડતી રહી હૈ. પ્રાંતવાદ બઢ ગયા હૈ. સભી પ્રાંત સ્વાયત્ત બનને કી ઈચ્છા રખતે હૈ. ભારત કે યદિ પ્રાંતો મેં—સ્વતંત્ર પ્રાંતો મેં ટુકડે હો ગયે તો દેશ કા સર્વનાશ હો જાયેગા. મેરા, આપ કા, નાશ હો જાય તો પરવા નહીં. લેકિન દેશ કા વિભાજન હો તો સંસ્કૃતિ કા નાશ હોતા હૈ. સંસ્કૃતિ કે લિયે કઈ બાર તોડફોડ હુઈ. તુમને માર ભી ખાચી. લેકિન ટૂટી ફૂટી સંસ્કૃતિ કો જિંદા રખને કા તુમ્હારા પ્રયાસ ઈતિહાસ મેં લિખા

૪૨

અધ્યાત્મ

ગયા હૈ. દેશ સેવા કરને કે લિયે પદકા મોહ ક્યોં રખતે હો? મોહ તો કર્તવ્ય કો રખના ચાહિયે. પદ અપને આપ ઉસકે પીછે પીછે ચલા આયેગા.

ભક્તો પૂજ્યશ્રીને દેવલાલીમાં આરામ અર્થે લઈ ગયા. ત્યાં તબિયત સુધરવાને બદલે વધુ લથડી. અન્નિદ્રા અને બેહોશીની નવી ફરિયાદ શરૂ થઈ. જમ્યા પછી ગેસ થતો એમાં વધારો થયો. શ્વાસ, ખાંસી અને ઉલટી તો હતાં જ. એક દિવસ બેહોશીની અસર લંબાઈ. ડૉ. નથવાણીને દેવલાલી બોલાવવામાં આવ્યા.

સહુની સંમતિ લઈને એમણે મુંબઈની ભાટિયા હોસ્પિટલની એક સ્પેશિયલ રૂમમાં પૂજ્યશ્રીને સારવાર અર્થે રાખ્યા.

(ક્રમશઃ)

ફોન : દુકાન : ૨૨૫૮૮૧૨ ઘર : ૨૬૬૪૦૭૮

મોબાઈલ : ૯૩૭૪૭૧૦૩૦૪

દીપક સી. મહેતા

❖ કૃષ્ણા ફિલ્મ્સ એન્ડ સ્ટુડિઓ ❖

૧, શ્યામ એપાર્ટમેન્ટ, કાકડીઆ કોમ્પ્લેક્ષ પાસે,
ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧

સાધના માટે કામ છોડી દેવું? કામ કરતાં ભૂલો થયા કરે છે.

—જ્યોતિબેન થાનકી

કામમાં ભૂલ થયા કરે છે :-

આશ્રમમાં એક સાધકે શ્રી અરવિન્દને પત્રમાં જણાવ્યું હતું કે “હું કામ તો કરું, પણ તેમાં ભૂલો થયા કરે છે. તેથી કામ બગડે છે. એટલે હું અસ્વસ્થ બની જાઉં છું. મારી જાત ઉપર મને ગુસ્સો આવે છે. હું કામ કરવાને લાયક નથી.” આ પત્રના જવાબમાં શ્રી અરવિન્દે તેને લખી જણાવ્યું હતું કે, “હું તે કાર્ય કરવા માટે કુશળ નથી, હું ખરાબ છું, હું કોઈ કામ કરવા લાયક નથી, મારાથી કંઈ બની શકે તેમ નથી. આ કામ ખરાબ થયું, પેલું ખોટું થયું, આવું વિચારવાથી તમે પોતે જ ગુંચવાઈ જાઓ છો, ગોટાળો કરી બેસો છો. તેથી સ્વાભાવિક રીતે જ તમે અવારનવાર ભૂલો કરો છો. જ્યારે તમે સરળ રીતે વિશ્વાસપૂર્વક કામ કરો છો, ત્યારે વધારે સારું કાર્ય કરી શકો છો. સારી વસ્તુ તો એ છે કે તમારે કાર્ય કે સાધના સ્થિર મનથી કરવાં. દિવ્ય શક્તિને કાર્ય કરવા દેવું. અને તે શ્રેષ્ઠ રીતે જે કાર્ય કરાવે તે સાચી રીતે કરવું. દરેક બાબતમાં પોતાની જાતનું આત્મપીડન ન કરવું. અથવા તો અસ્વસ્થ રહીને પ્રશ્નો ન કર્યા કરવા. જો તમે તમારા એકના એક કક્કાને પકડી ન રાખો, તો જે કંઈ ખામીઓ હશે તે ઝડપથી સુધરતી જશે. કારણ કે એ ખામીઓનો જ આટલો બધો વિચાર કર્યા કરવાથી તમે તમારી આત્મશ્રદ્ધા ગુમાવશો તેમ જ દિવ્યશક્તિ પ્રત્યે તમે તમારી

જાતને ખુલ્લી થતી અટકાવશો (જે દિવ્ય શક્તિ કાયમ તમારી અંદર રહેલી જ છે) અને તમારી કાર્ય કરવાની રીતમાં બિનજરૂરી મુશ્કેલી ઊભી કરશો.”

કામ કરતાં કરતાં ભૂલો થાય, પણ જો એ ભૂલોને પ્રગતિના સોપાન તરીકે સ્વીકારીને, પછી તેને સુધારીને વિશેષ જાગૃત બનીને વ્યક્તિ પોતાનું કાર્ય ચાલુ રાખે તો તેનો ખૂબ ઝડપી વિકાસ થાય છે. અને પછી તો તે ચેતનાની એવી સ્થિતિમાં પહોંચે છે કે જ્યાં ભૂલો થતી નથી. શ્રી અરવિન્દ કહે છે; “ભૂલ એ માનવ પ્રકૃતિ છે. દિવ્યચેતના જ એને સુધારી શકે છે. એટલે કોઈપણ જાતની ચિંતા કર્યા વગર પોતાનાથી શક્ય તેટલું સારામાં સારું કામ કરવું. છેક ભૌતિક મનમાં પ્રકાશ ન આવે ત્યાં સુધી ચેતનાનો વિકાસ થવા દેવો.”

સાધના માટે કાર્ય છોડી દેવું છે :-

કોઈ સાધકે શ્રી માતાજીને પ્રશ્ન પૂછ્યો હતો કે ધ્યાનનું એટલું બધું દબાણ આવે છે કે મારે કાર્ય છોડી દેવું છે ને બસ સાધના જ કરવી છે. શ્રી માતાજીએ તેને જણાવ્યું કે, “હું નથી માનતી કે કામ છોડી દેવાથી સાધના ઝડપી થશે.” પછી તેમણે ઉભેર્યું કે “હું કાર્ય અને યોગ વચ્ચે કોઈ તફાવત જોતી નથી. જો કાર્યને નિવેદન અને સમર્પણની ભાવનાથી કરવામાં આવે તો તે પોતે જ યોગ છે.” “કાર્યો ઝડપી આંતરિક વિકાસ માટે અસરકારક સાધન છે. પ્રકૃતિની ખામીઓને દૂર કરવા માટેનું પણ સાધન છે. આથી જ શ્રી અરવિન્દ આશ્રમમાં કાર્યો છોડીને માત્ર ધ્યાન કે ઈશ્વરચિંતનમાં જ રત રહેવાનું સ્વીકારવામાં આવતું નથી. શ્રી માતાજીએ એક સાધકને કહ્યું હતું; “હું જ્યારે કોઈ કામ આપું છું ત્યારે ફક્ત તે કામ માટે નથી આપતી, પણ યોગમાં

પ્રગતિ કરવાના શ્રેષ્ઠ સાધન તરીકે આપું છું. તમે કદી એ ન ભૂલશો કે અહીં કાર્યની પૂર્ણતા માટે પ્રયત્ન કરવાનો છે. નહીં કે અહંકારના સંતોષ માટે.” આ ઉપરાંત પણ તેમણે માર્ગદર્શન આપતાં જણાવ્યું હતું કે સાધકોને કામ આપું છું એ દ્વારા બધાંને વિકાસની સરખી જ તક આપું છું. જેથી તેઓ વધારે શક્તિશાળી બને. પણ પછી જેઓ સચ્ચાઈવાળા, પ્રમાણિક અને વફાદાર હોય તેમને કામનો સૌથી મોટો ભાર, સૌથી વિશેષ જવાબદારી સોંપું છું.” આ રીતે કાર્યો દ્વારા શ્રી માતાજી સાધકોની આંતરિક શક્તિઓનો વિકાસ કરીને તેમને સાધનાના માર્ગે ઝડપથી આગળ લઈ જતાં હતાં.

જો અન્યને ઉપયોગી થવાની ભાવના અને સમજ હશે તો જ સાચું સુખ તમે પામી શકશો. સુખ એ સંપત્તિના ઢગલામાં ભરેલું નથી જેની પાસે ઘણું છે તે પણ દુઃખી હોઈ શકે અને ફક્ત લંગોટી પહેરીને બેઠેલો વિરક્ત આત્માના અંતરમાં આનંદના હીલોળા લહેરાતા હોય છે. માટે લક્ષ્મીપતિ જ દાન આપી શકે એવું માનવા જરૂર નથી, તરસ્યાને જળ, અજ્ઞાનીને જ્ઞાન અને ભૂખ્યાને અન્નદાન એ મહાદાન ગણાય છે.

કંઈક મેળવવા માટે જે આપે છે, તેને કશું નથી મળતું, પણ આનંદ આપવા ખાતર નિરપેક્ષભાવે જે આપે છે તેના પર ચારો તરફ અનરાધાર વરસવા લાગે છે.

ભગવાન પર ગુસ્સો

—ડૉ.આઈ.કે વિજળીવાળા

આખા દિવસની થકવી નાખતી દોડધામ અને પારાવાર કંટાળા સાથે એક માણસ પોતાના ઘરે પાછો આવ્યો. એને લાગતું હતું કે એ દિવસ જ જાણે એના માટે ખરાબ ઊગ્યો હતો. સવારથી કાંઈક ને કાંઈક વિઘ્ન એને નડતું જ રહ્યું હતું. માથું ભારે થઈ ગયું હતું. પગ પણ દુઃખી ગયા હતા.

ઘરે આવીને એ ખુરશીમાં પડ્યો. થોડીવાર પછી દુઃખતા પગને આરામ આપવા એણે ફૂટ—મસાજર નામનું મશીન કાઢ્યું. પગને મસાજ કરવાથી આરામ મળશે એમ માનીને એણે એ શરૂ કર્યું. પરંતુ એ દિવસે જાણે કઠણાઈ દરેક પગલે એની સાથે જ ચાલવાની હોય એમ એ મશીન શરૂ ન થયું. એ માણસ ઘણું મથ્યો, પરંતુ મશીન તો જાણે ન ચાલવાના સોગંદ લઈને બેઠું હોય એમ ન ઊપડ્યું એટલે ન જ ઊપડ્યું.

કંટાળીને એ માણસે મશીનને પડતું મૂક્યું. પછી આકાશ સામે જોઈને ફરિયાદના સ્વરે કહ્યું, ‘વાહ! ભગવાન! આજે મને હેરાન કરવાનું તે નક્કી જ કરી નાખ્યું લાગે છે, ખરું ને! આજે મારું એક પણ કામ તેં સરખું નથી થવા દીધું. ડગલે ને પગલે આજે તો તેં બસ, તકલીફો જ આપી છે.’ પછી વ્યંગ કરતાં બોલ્યો, ‘આટલું બધું હેરાન કરવા માટે જ અમે તને દયાળુ કહેતા હોઈશું, બરાબરને!’ આટલું કહીને એ ખુરશીમાં લાંબો થયો. આખા દિવસની હાડમારી તેમજ થાકથી એની આંખ ક્યારે મળી ગઈ એની એને ખબર જ ન રહી.

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૪૭

અચાનક એણે જોયું કે ભગવાન ખુદ એની સામે ઊભા હતા. એમનું સ્વરૂપ અદ્ભુત હતું. દિવ્ય ચહેરો, અપ્રતિમ સૌંદર્ય તેમજ મંદ—મંદ હાસ્ય! એ પોતાની જગ્યાએથી ઊભો થઈ ગયો. એનાથી હાથ જોડાઈ ગયા. એણે આદત મુજબ હાથ તો જોડ્યા, પરંતુ આખા દિવસની હાડમારીનો ગુસ્સો હજુ એના મનમાંથી નહોતો ઊતર્યો. પોતાનો ગુસ્સો દબાવવાના પ્રયત્નો નિષ્ફળ નીવડતાં એણે ભગવાનને ચિડાયેલા અવાજે જ પૂછી નાખ્યું. ‘ભગવાન! હું તમને બે—ચાર સવાલ પૂછવા માંગું છું, તમને વાંધો ન હોય તો પૂછી શકું?’

ભગવાન એમ જ મંદ મંદ હસતા બોલ્યા, ‘ચોક્કસ દીકરા! તારે પૂછવા હોય એટલા સવાલો તું પૂછી શકે છે!’

‘પણ પ્રભુ! મને વચન આપો કે તમે ખિજાશો નહીં તો જ પૂછું!’

‘હા ભાઈ! હા! વચન આપું છું બસ! નહીં ખિજાઉં.’ એકદમ માયાળુ અવાજે ભગવાને કહ્યું.

‘તમે મને આજે આખો દિવસ આટલી બધી તકલીફો કેમ આપી?’ પેલા માણસે પૂછી જ નાખ્યું.

‘કઈ તકલીફો? તું મને જરા વિગતે જણાવીશ તો હું કંઈક જવાબ આપી શકીશ!’ ભગવાને એવા જ માયાળુ અવાજે કહ્યું.

‘જુઓ પ્રભુ!’ પેલાએ વિગતથી બધી ફરિયાદ કરવાનું શરૂ કર્યું, ‘મેં એલાર્મ મૂકેલો છતાં આજે હું ખૂબ જ મોડો ઊઠ્યો. એલાર્મ વાગ્યા પછી એને બંધ કરીને હું ક્યારેય સૂતો નથી, પરંતુ આજે એલાર્મ બંધ કરીને હું પાછો સૂઈ ગયો. એના કારણે ઊઠવામાં મોડું થઈ ગયું. આજે જ આવું કેમ થયું એની મને સમજણ નથી પડતી. ઝડપથી તૈયાર થઈને નીકળ્યો તો ખરો,

૪૮

અધ્યાત્મ

પણ મારી કાર બગડી! કોઈ વાતે એ સ્ટાર્ટ જ નહોતી થતી. કાર વગર તો હું મારા કામ પર પહોંચી શકું એમ છું જ નહીં, અને હું જ્યાં રહું છું ત્યાં કોઈ પણ પ્રકારનાં પબ્લિક ટ્રાન્સપોર્ટની સગવડ જ નથી. એટલે ન છૂટકે મારે પોતાને બોનેટ ખોલીને કારને સમી કરવી પડી. પૂરી ચાલીસ મિનિટ પછી મારી કાર સ્ટાર્ટ થઈ. એ પછી ઓફિસે પણ એવું જ થયું.’ એ માણસે ઓફિસની વાત યાદ કરતાં કહ્યું. વાત કરતી વખતે એની નારાજગી હજુ એમ જ વ્યક્ત થઈ રહી હતી.

‘બપોરે જમતી વખતે વેઈટરે મારી રોજની થાળીને બદલે બીજી થાળી આપી દીધી અને એ પણ એક કલાક મોડી. મેં એ થાળીની ના પાડી અને મારી રોજની ફિક્સ થાળી જ માંગી તો એણે કહ્યું કે મારી થાળી એના હાથમાંથી પડી ગઈ હતી. એણે માફી પણ માંગી, પરંતુ મારે તો એક કલાક વાટ જોવી જ પડી અને ખાવાનું ભાવ્યું નહીં એ નફામાં! એ પછી સાંજે પાછા ફરતી વખતે મારો સેલફોન બંધ થઈ ગયો. એના કારણે મારાં બે—ચાર અગત્યનાં કામ અટકી પડ્યાં. એના લીધે મને આવતી કાલે થોડી વધારે તકલીફ પડવાની. અને છેલ્લે હમણાં જ મારું થાક દૂર કરી આપતું ફૂટમસાજર પણ બગડી ગયું. હવે બોલો પ્રભુ! આમ સવારથી લઈને સાંજ સુધી મને હેરાન કરવામાં તમને શું મળ્યું? હું પૂછી શકું કે તમે મને આટલો દુઃખી શું કામ કર્યો? આમ તો તમને કોઈ આવો સવાલ કરી શકે નહીં, પરંતુ જ્યારે તમે મને છૂટ આપી જ છે તો પૂછું છું કે આ બધા પાછળ તમારું શું પ્રયોજન હતું એ કહેશો?’

ભગવાન હસી પડ્યા પછી એકદમ મૃદુ અવાજમાં બોલ્યા, ‘દીકરા! આજે સવારે મૃત્યુનો ફરિશ્તો તારા ખાટલા પાસે

પહોંચી ગયો હતો. તું ઊઠે કે તરત જ તને જોરદાર હાર્ટએટેક આવે અને એ જ ક્ષણે તને મોત ઉઠાવી લે એવું નક્કી થયેલું હતું. પરંતુ ગઈકાલે સાંજે તેં અનાથાશ્રમના કાર્યક્રમમાં મોટું દાન આપ્યું હતું. એના લીધે ત્યાં રહેતાં બાળકોની ઘણી તકલીફો દૂર થઈ ગઈ. અનાથાશ્રમના સંચાલકે કાલે રાત્રે ત્યાં રહેતાં બાળકો પાસે તારી લાંબી ઉંમર માટે પ્રાર્થના કરાવી હતી. બસ! એ દુવાઓના કારણે મારે તારી જિંદગી લંબાવ્યા વિના છૂટકો જ નહોતો. જો તું એ જ ક્ષણે ઊઠે તો તને હાર્ટએટેક આવી જાય, એવું ન બને એટલા માટે મેં તને સૂવડાવી જ રાખ્યો હતો. એ પછી મારા ખાસ દૂત દ્વારા થતા મૃત્યુના ફરિશ્તાને પાછો બોલાવી લીધો હતો!’

‘ઓહ! એમ વાત હતી! પરંતુ મને એની ખબર ક્યાંથી હોય?’ આશ્ચર્યચકિત થતાં એ માણસે કહ્યું.

‘હવે વાત કરીએ તારી કારની! તો મારા મિત્ર! તારા રોજના રૂટ પર એક દારૂડિયો ડ્રાઈવર ટેન્કર લઈને નીકળ્યો હતો. તું જો વહેલો નીકળ્યો હોત તો તારી કાર જરૂરથી એના ટેન્કર સાથે અથડાઈ જાત. કારણકે એ ખૂબ જ ખરાબ રીતે ચલાવતો હતો. એટલે એ અકસ્માત ટાળવા મારે તારી કાર તેમજ બીજી ઘણી બધી કારને લગભગ ચાલીસેક મિનિટ માટે રોકી રાખવી પડી હતી.’

પેલો માણસ કાંઈ બોલ્યો નહીં, પરંતુ એના મોં પરના ભાવ કહેતા હતા કે એને હવે થોડીક શરમ આવી રહી હતી.

‘અને હા!’ ભગવાને એવા જ મૂઠુ અવાજે કહ્યું, ‘બપોરની રિસેસમાં તને જુદી થાળી મળી શકે એ માટે વેઈટરના હાથમાંથી તારી મૂળ થાળી મારે જ પાડવી પડી હતી. તને કે વેઈટરને

ખબર નહોતી પરંતુ એ થાળીમાં ખોરાકી ઝેર ભળી ગયું હતું. ભૂલથી પણ જો એ ભોજન તારા પેટમાં ગયું હોત તો તું અત્યારે ભયંકર ઝાડા-ઊલટી સાથે કોઈક દવાખાનામાં ભરતી થઈને પડ્યો હોત. હું જાણું છું કે હાલ તને માંદગી પોસાય તેમ નથી અને જોબમાં રજા પાડવી પણ તારા માટે બિલકુલ શક્ય નથી. એટલે વેઈટરના હાથમાંથી તારા મનપસંદ ભોજનની થાળી પાડી દેવા સિવાય મારી પાસે બીજો કોઈ વિકલ્પ જ નહોતો!’

સંકોચથી પેલો નીચું જોઈ ગયો. લાગતું હતું કે હવે એને પોતાના વિચારો માટે ખૂબ સંકોચ થઈ રહ્યો હતો.

‘આજે સાંજે ઓફિસથી પાછા ફરતી વખતે તારો સેલફોન બંધ થઈ ગયો હતો, બરાબર?’ ભગવાને વાત ચાલુ રાખતાં કહ્યું, ‘એના કારણે તારાં કેટલાંક અગત્યનાં કામ અટવાઈ ગયાં હતાં બરાબર? પરંતુ તને એ વાતની ખબર તો ક્યાંથી હોય કે બરાબર એ જ વખતે એક એવો માણસ તને ફોન કરવાનો હતો જેનો ઈરાદો તને બ્લેકમેઈલ કરવાનો હતો!’

‘શું વાત કરો છો પ્રભુ! ખરેખર?’ પેલાથી વચ્ચે બોલાઈ ગયું.

‘હા! એ તને એવી વાતમાં ફસાવવા માગતો હતો કે જે વાતચીત તને કાયદાની ચુંગાલમાં ફસાવી શકે તેમ હતી. તારા ફોનને ટેપ કરવાની તૈયારી સાથે એ બેઠો હતો, પણ તારો ફોન બગડી ગયો એટલે એ માણસ એની ચાલમાં નિષ્ફળ ગયો. હવે કાલે વહેલી સવારે એ વિદેશની લાંબી સફરે જતો રહેવાનો છે અને તારો ફોન કાલ સુધી રીપેર થાય તેમ નથી! એટલે તું બહુ જ મોટી જફામાંથી બચી ગયો છે!’ ભગવાન એ માણસની આંખોમાં હવે સીધું જ જોઈને બોલ્યા.

એ માણસ ભગવાનની દૃષ્ટિ સહન ન કરી શક્યો. નીચું જોઈ ગયો. એની આંખો ભરાઈ આવી. હવે એને ખબર પડી ગઈ હતી કે એ કેવી ફરિયાદો કરી રહ્યો હતો!

‘અને પેલા તારા ફૂટ મસાજર વિશે વાત કરવાની તો રહી જ ગઈ.’ ભગવાને વાતને પૂરી કરવાનું જ નક્કી કર્યું હોય એમ લાગતું હતું, ‘તારા ફૂટ મસાજરમાં એક વાયર અડકી છૂટો થઈ ગયો છે. હકીકતે એ વાયર બરાબર વચ્ચેથી કપાઈને બાજુના વાયરને અડકી ગયો છે. જો તારું ફૂટ મસાજર શરૂ થયું હોત તો તને શોક લાગત તેમજ તારા આખાય એપાર્ટમેન્ટની લાઈટ જતી રહી હોત. અને જો એવું બની જાત તો તું આજે રાતનું તારું બધું અગત્યનું કામ શી રીતે કરી શકત? તારું કામ તો ઠીક, ચોથા માળે રહેતા પેલા એસી વરસના દાદાની તબિયત ખરાબ છે એમનું શું થાત? એમનું કૃત્રિમ શ્વાસોશ્વાસનું મશીન બંધ થઈ જાત અને એમની જિંદગી જોખમાઈ જાત. એમને હજુ એક વરસ આ ધરતી પર રહેવાનું છે. જો એમનો શ્વાસ અટકી જાત તો? એટલે તમને બંનેને મદદ કરવા માટે જ મેં તારા ફૂટ મસાજરને બંધ કરી દીધું હતું!’

હવે એ માણસ કાંઈપણ કહી શકે એવી સ્થિતિમાં જ નહોતો રહ્યો. માથું નીચું રાખીને એ એટલું જ બોલી શક્યો કે, ‘માફ કરજો પ્રભુ! મને લાગે છે કે તમને સમજવામાં મારી મોટી ભૂલ થઈ ગઈ છે. મને લાગે છે કે હું ખરેખર એક પામર માનવી જ છું. મારે તમને આવી ફરિયાદો નહોતી કરવી જોઈતી. મને લાગે છે કે અમારી બુદ્ધિ તેમજ તર્ક તમારા ભેદને પામી શકે તેટલાં સતેજ નથી હોતાં, એટલે મને ક્ષમા કરજો ભગવાન!’

‘મારા દીકરા!’ ભગવાન બોલ્યા, ‘ક્યારેય મારા પ્લાન માટે

શંકા ન કરતો. હંમેશાં એ વિશ્વાસ રાખજે કે તારા જીવન માટેનો મારો ઘડેલો પ્લાન તારા બનાવેલા દરેક પ્લાન કરતા ઘણો વધારે સારો જ હશે!’

એ માણસ નીચું જોઈને હકારમાં માથું હલાવી રહ્યો હતો. એની બંને આંખોમાંથી આંસુની ધાર વહેતી હતી. એને હવે સમજાઈ રહ્યું હતું કે જેને એ આખા દિવસની હાડમારી કહેતો હતો એ હકીકતમાં તો પરમકૃપાળુ પરમાત્માની અપરંપાર કૃપા હતી. એને પારાવાર પસ્તાવો થઈ રહ્યો હતો.

એના મસ્તક પર દિવ્ય તેજ ફેંકીને મંદ મંદ હસી રહેલા ભગવાન પાછા જવા માટે ફર્યા.

એ જ વખતે પેલો માણસ માંડ એટલું બોલી શક્યો કે, ‘ભગવાન! તમને એક વાત કહી શકું?’

ભગવાને પાછું જોયું.

વહેતી આંખે એ બોલ્યો, ‘આજે મેં જેટલી ફરિયાદો કરી એના માટે ક્ષમા માંગું છું. મારા આજના દિવસમાં જે જે બન્યું અને તમે મારું આટલું બધું ધ્યાન રાખ્યું એ માટે અને તમારો પ્લાન હંમેશાં સારો જ હોય એની ખાતરી મને કરાવવા માટે તમારો ખૂબ જ આભાર માનું છું ભગવાન!’ એ માણસ વધારે બોલી ન શક્યો. એનો કંઠ રૂંધાઈ ગયો.

એક કરુણામય દૃષ્ટિ એના પર નાખીને ભગવાન અંતર્ધાન થઈ ગયા.

પેલા માણસનું રડવાનું ધીમે ધીમે અટકી ગયું. એના મગજમાં અને મનમાં અત્યંત આનંદ તેમજ શીતળતા વ્યાપી ગઈ. બરાબર એ જ વખતે એની આંખ ખૂલી ગઈ!

મનની ચંચળતા શી રીતે દૂર થાય?

—સ્વામી રામસુબ્રહ્મણ્ય

(જે સમયે જે સ્થળમાં છો ને જે ક્રિયા તમે કરી રહ્યા છો, તે જ તમારે માટે સાચું છે. એટલે બધી માથાકૂટ કે પંચાત મૂકી, પ્રભુને યાદ કરી લેવા તે જ આપણા માટે ઉત્તમ છે. કોઈપણ સંજોગોમાં, પરિસ્થિતિમાં તમે તમારા ઈષ્ટ કે ભગવાન કે આત્મા સાથે જોડાયેલા રહો, તે જ જરૂરી છે. તે જોતાં મન શાન્ત થઈ જશે, કારણ કે મન નવરું પડે તો ચિન્તા કરે ને! ચિન્તા થવાનું કારણ આપણી અતૃપ્ત રહેલી કામનાઓ કે ઈચ્છાઓમાં રહેલું છે જે પરિસ્થિતિમાં પ્રભુએ મૂક્યા છે, તે સમજી વિચારી મૂક્યા છે, તે આપણા ઋણાનુબંધ ખપાવવા કે તેમાં આપણું કંઈ ભલુ હશે માટે જ પ્રભુએ મૂક્યા છે એમ વિચારવાથી મન શાન્ત થઈ જશે.

વળી એ વાત હંમેશ યાદ રાખો કે ભગવાન કદી કોઈનું અહિત કરતા જ નથી, તો તે તમારું શું કામ કરે?

પ્રાપ્ત પરિસ્થિતિનો સ્વીકાર જ મનને ચંચળ થતું અટકાવે છે એટલે જે પરિસ્થિતિમાં હોવ, તેને પ્રભુનો કૃપા—પ્રસાદ માની આનંદથી રહો. તો મન શાન્ત જ રહેશે. આ પ્રયોગ કરી જુઓ. અમે કરેલ છે તેથી કહીએ છીએ.

— તાં > ૧૧)

આજકાલ આ મોટી ફરિયાદ રહે છે કે મન નથી લાગતું. મન ઘણું ચંચળ છે. તેથી મનને રોકવાને માટે, મનની ચંચળતાને દૂર કરવાને માટે એક ઉત્તમ ઉપાય બતાવવામાં આવે છે.

તમે અધ્યયન કરો કે મનમાં શું આવે છે? મનમાં ખાસ કરીને ભૂતકાળની વાતો યાદ આવે છે. વીતેલી વાતો યાદે બાળપણની હોય, યાદે હમણાં એક ક્ષણ પહેલાંની હોય, તે બધું ભૂતકાળ છે. ભૂતકાળમાં જે વાતો સાંભળી, જોઈ, વાંચી, વિચારમાં આવી, એ વાતોની યાદ આવે છે. એવી જ રીતે થોડી ભવિષ્યની વાતો યાદ આવે છે. આ ચિંતનને દૂર કરવાને માટે ઘણી જાતની યુક્તિઓ અને ઉપાય છે. તેમાં સૌથી ઉત્તમ ઉપાય છે કે મનમાં જે પણ યાદ આવે, તે હાલમાં છે નહીં—એવું સમજીને તેની ઉપેક્ષા કરી દેવી અને તેનાથી તટસ્થ થઈ જવું અર્થાત્ હાલમાં તેની સાથે આપણો સંબંધ છે જ નહીં—એ દૃઢ વિચાર કરી લેવો. આ શીખવાની વાત નથી. બલકે અનુભવ કરવાની વાત છે.

ભૂતકાળનો બધી રીતે અભાવ છે. જેમ એ કાળનો અભાવ છે, એવા એ કાળની (વીતેલી) ઘટનાઓનો પણ અભાવ છે. વીતેલી ઘટનાઓમાં બે જાતની બાબતો છે. એક આપણે ભોગોને ભોગવ્યા અને એક આપણે એમ જ જોઈ લીધા, સાંભળી લીધા, વાંચી લીધા અને છોડી દીધા. તેથી મનોરાજ્યના બે ભેદ જાણવામાં આવ્યા છે—મંદ અને તીવ્ર. ભોગવ્યા વિનાના જે ભોગ આવે છે, તે મંદ મનોરાજ્ય છે અને ભોગવેલા ભોગ યાદ આવે છે, તે તીવ્ર મનોરાજ્ય છે. ભોગ જેટલાય આસક્તિપૂર્વક, લગનીપૂર્વક ભોગવ્યા છે, તેટલું જ તેનું સ્મરણ વધારે થાય છે અને જલદી દૂર થતું નથી. * મધુસૂદનાચાર્યના ‘ભક્તિરસાયન ગ્રંથમાં આવ્યું છે...’

કામકોષભયસ્નેહહર્ષશોકદયાહૃદયઃ ।

તાપકાશ્વિતજતુનસ્તચ્છાન્તૌ કઠિનં તુ તત્ ॥

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૫૫

‘કામ, ક્રોધ, ભય, સ્નેહ, હર્ષ, શોક દયા વગેરે ભાવ ચિત્તરૂપી લાખને તપાવીને દ્રવિત કરવાવાળા છે. ભાવરૂપી ઉષ્ણતાના શાંત થવાથી ચિત્તરૂપી લાખ જેવી છે તેવી સખત થઈ જાય છે.’

લાખ સખત હોય છે, પણ તાપક દ્રવ્ય મળી જાય તો તે પીગળી જાય છે. મીણને પણ થોડોક તાપ લાગવાથી પીગળી જાય છે. જો તેના પર રંગ લગાડીને દબાવીશું તો તેના પર થોડોક રંગ બેસી જાય છે. પણ નખથી ઉતારવાથી તે રંગ ઉતરી જાય છે. જો એક વાટકીમાં મીણ નાંખીને તેને આગ પર રાખી દઈશું અને તેમાં રંગ નાંખી દઈશું તો તે રંગ મીણમાં એકદમ ભળી જાય છે. મીણ ઠંડું થવાથી પણ તે જ રંગ દેખાય છે. એવી રીતે જે ભોગોને ભોગવવામાં, જે ઘટનાઓમાં આપણું ચિત્ત વધારે પીગળ્યું છે. આપણે તેમાં તલ્લીન યાદ વધારે આવે છે. ભૂતકાળમાં આપણે જે ભોગ ભોગવ્યા છે, તે હાલમાં બિલકુલ નથી; પરંતુ તે પીગળેલા ચિત્તમાં બેસી ગયા છે. એટલા માટે તે ઘણી ઝડપથી આવે છે. રાગપૂર્વક, આસક્તિપૂર્વક ભોગવવામાં આવેલા ભોગ કેટલાંય વર્ષો વીતી ગયાં છતાં પણ જેમ છે તેમ દેખાય છે. જેમ છે તેમ દેખાવા છતાં પણ તે ભૂતકાળમાં જ છે, હાલમાં તો તે છે જ નહીં! આ તેને હટાવવાની ઘણી ઉત્તમ યુક્તિ છે. એટલા માટે તમે આનો અનુભવ કરો કે તે હમણાં નથી. આ એકદમ શંકારહિત, પાકી વાત છે કે એ ઘટના હાલમાં નથી, તે વસ્તુ હાલમાં નથી, તે ક્રિયા હાલમાં નથી. તે સંગ હાલમાં નથી. આપણે એ ઘટના વગેરેને દૂર કરવા ચાહીએ છીએ. ચિત્તને બરાબર કરવા ચાહીએ છીએ. પરંતુ એ ઘટના

૫૬

અધ્યાત્મ

વગેરેને દૂર કરવાથી તે દૂર નહીં થશે. ચિત્તને બરાબર કરવાથી તે બરાબર નહીં થશે. તેને દૂર કરવાની . બરાબર કરવાની ચેષ્ટા કરવી તો તેને સત્તા આપીને દબ કરવાનું છે. વાસ્તવમાં તે હાલમાં છે જ નહીં, જ્યારે તે છે જ નહીં. તો પછી ચંચળતા ક્યાં રહી? આશ્ચર્યની વાત છે કે જે નથી. તેનાથી આપણે દુઃખી થઈ રહ્યા છીએ! જેનો અભાવ છે. તેનાથી આપણે ભયભીત થઈ રહ્યાં છીએ!

કામ, ક્રોધ, ભય, સ્નેહ, હર્ષ, શોક, દયા—આ સાત બાબતો છે. જેનાથી ચિત્ત પીગળે છે (આ બધામાં મુખ્ય રાગ દ્વેષ છે). કામનાથી કોઈ ભોગ ભોગવે છે તો કામના જેટલી તીવ્ર હોય છે એટલું જ ચિત્ત વધારે પીગળે છે અને એટલી જ વધારે યાદ આવે છે. ક્રોધ તીવ્ર આવે છે તો ચિત્ત વધારે પીગળે છે. ક્યારેક કોઈ કારણે જોરથી ભય લાગે છે તો તે પણ ભીતર બેસી જાય છે જલદી નીકળતો નથી. એવી જ રીતે કોઈ સાથે વધારે સ્નેહ હોય છે તો ચિત્ત પીગળી જાય છે. મિત્રના મિલનથી ઘણો હર્ષ થાય છે તો એનાથી ચિત્ત પીગળે છે. કોઈ મરી જાય છે અને તેનો ઘણો વધારે શોક થાય છે તો તે ચિત્તમાં બેસી જાય છે. થોડો શોક હોય તો થોડો બેસે છે. કોઈને જોઈને દયા આવી જાય છે તો તે પણ ચિત્તમાં બેસી જાય છે. પરંતુ ‘હાલમાં તે નથી’—તે તદ્દન પાકી વાત છે.

કૂતરાના શરીરમાં ક્યાંક ઘા થઈ જાય તો તે તેને જીભથી ચાટે છે. તેની જીભની લાળમાં એક શક્તિ હોય છે. જેથી તે ઘા મટી જાય છે. પરંતુ વાંદરાના શરીરમાં ઘા થઈ જાય તો તે તેને વારંવાર ખણે છે, જેથી તે ઘા મટતો નથી. એવી જ રીતે બે

એપ્રિલ : ૨૦૧૫

૫૭

જાતની વાત છે—ચાટવી અને ખણવી. હાલમાં નથી—એ ચાટવું છે અને વારંવાર યાદ કરવી અને તેને દૂર કરવાને વારંવાર ચેષ્ટા કરવી ખણવું છે. જેમ કે કોઈનો છોકરો મરી જાય છે તો તે તેને વારંવાર યાદ કરે છે કે તે ઘણો સારો હતો. મરી ગયો! તેને યાદ નહીં આવે તો લોકો આવીને યાદ કરાવી દે છે! સ્ત્રીઓ ઘણું કરીને યાદ કરાવી દે છે. તેઓ આવે છે અને કહે છે કે છોકરો મારા ખોળામાં એવો આવતો હતો. આવી રીતે મને વળગી પડતો હતો! તે આવો હતો, આવું તેનું રૂપ હતું, આવી તેની ચંચળતા હતી! આવી વાતોથી ઘા ભીનો થઈ જાય છે, ઘા વધી જાય છે, શોક વધી જાય છે અને છોકરાની યાદ વધારે આવે છે. એવી જ રીતે કામ, ક્રોધ, ભય વગેરેની વાત યાદ કરવી ઘાને વધારવાની રીત છે. તેને ચાટીને સાફ કરી દેવો કે કેટલોક કામ, ક્રોધ, લોભ થયો, મોહ, આસક્તિ થઈ. ગમે તેટલાય ભોગ ભોગવ્યા, તે વાસ્તવમાં એ સમયે પણ નહીં હતા, હમણાં તો છે જ નહીં—‘નાસતો વિદ્યતે ભાવ:’. જે વ્યક્તિઓમાં આપણો સ્નેહ હતો, મોહ હતો, મિત્રતા હતી, તેઓ મરી ગયા અથવા અલગ પડી ગયા. તેઓ ક્યાં રહે છે, આપણે ક્યાં રહીએ છીએ. હમણાં ન તે વ્યક્તિઓ છે, ન તે દેશ છે. ન તે સમય છે, ન તે અવસ્થા છે, ન તે પરિસ્થિતિ છે. તેનો જેટલી દૃઢતાથી અભાવ માની શકીએ. માની લેવો અને તેની ઉપેક્ષા કરી દેવી. ન તેની સાથે રાગ કરવો. ન દ્વેષ કરવો, બલકે તટસ્થ થઈ જવું.

પ્રશ્ન:—ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળ તો અત્યારે નથી, પણ વર્તમાનકાળ તો અત્યારે છે જ?

૫૮

અધ્યાત્મ

ઉત્તર:—ખરેખર તો વર્તમાનકાળ છે જ નહીં. ભૂત અને ભવિષ્યકાળની સંધિને જ વર્તમાનકાળ કહી દઈએ છીએ. ‘હું હમણાં જ આવી રહ્યો છું’—આ વર્તમાનસામીપ્ય છે. વાસ્તવમાં વર્તમાનસામીપ્યને જ વર્તમાનકાળ કહી દઈએ છીએ. જો વર્તમાનકાળ વાસ્તવમાં હોત તો તે કદી ભૂતકાળમાં પરિણત ન થાત.

વાસ્તવમાં દેશ, કાળ વગેરે વર્તમાન નથી, બલકે તત્ત્વ(સત્તા) જ વર્તમાન છે. તાત્પર્ય એ છે કે જે પ્રતિક્ષણ બદલાય છે, તે વર્તમાન નથી, બલકે જે કદી બદલાતો નથી તે જ વર્તમાન છે. તે તત્ત્વ ભૂત, ભવિષ્ય અને વર્તમાન—બધામાં સદા વર્તમાન છે, પણ એ તત્ત્વમાં ન ભૂત છે, ન ભવિષ્ય છે અને ન વર્તમાન છે. કાળમાં તો સત્તા છે, પણ સત્તામાં કાળ નથી. સત્તા કાળથી અતીત છે.

❀ સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ ❀

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમ જ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ
તેમ જ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૯૫૦૦૭

ઉચ્ચ જીવન માટેની સાધનાઓ

—સ્વામી વિવેકાનંદ

તાલાવેલી પ્રાપ્ત કર

પહેલી આવશ્યકતા છે નીરવ અને શાંત જીવનની. જો મારે પેટગુજારો કરવા સારુ આખો દિવસ બધે રખડવું પડે, તો આ જિંદગીમાં કોઈ બહુ ઉચ્ચ ધ્યેય પ્રાપ્તિ કરવાનું મારે માટે મુશ્કેલ બને. કદાચ કોઈ બીજે જન્મે હું વધુ સાનુકૂળ સંજોગોમાં જન્મ લઈશ, પરંતુ જો મારામાં તીવ્ર આતુરતા હોય તો આ જીવનમાં આ સંજોગો બદલાઈ જાય. એવી કોઈ ચીજ છે ખરી કે જેની તમને સાચેસાચી જરૂર હોય છતાં તે ન મળી હોય? એમ બને જ નહીં. કારણ કે આવશ્યકતા જ શરીરને ઉત્પન્ન કરે છે. તમારા મસ્તકની અંદર, જાણે કે આંખો નામનાં કાણાં પાડનાર વસ્તુ છે પ્રકાશ. જો પ્રકાશનું અસ્તિત્વ ન હોત તો તમારે આંખો જ ન હોત. તે જ પ્રમાણે ધ્વનિએ કાનને ઉત્પન્ન કર્યા છે. તમે ઈંદ્રિયો ઉત્પન્ન કરી તેની પૂર્વે જ પ્રથમ અનુભવનો વિષય હતો. થોડાંક લાખ વર્ષોમાં કે એથી પહેલાં વિદ્યુત અને એવી વસ્તુઓને પારખવા માટે આપણને બીજી ઈંદ્રિયો મળે એવું પણ બને. વૃત્તિરહિત શાંત સ્વસ્થ મનમાં કોઈ ઈચ્છા નથી હોતી. ઈચ્છાને પૂર્ણ કરવા માટે બહાર કંઈક ન હોય તો તે ઉત્પન્ન થાય જ નહીં. જાણે કે બહારથી કંઈક શરીરની અંદર કાણું પાડે છે અને મનની અંદર જવાનો પ્રયાસ કરે છે. તેથી નીરવ શાંતિમય જીવન માટેની ઈચ્છા જ્યારે જાગશે ત્યારે મનના વિકાસને માટે બધું જ્યાં સાનુકૂળ હશે તે ‘આવી મળવાનું.’ મારો એ અનુભવ તમે માની લેજો. એ ભલે હજારો જન્મ પછી આવે, પણ એ આવવું

જ જોઈએ. એ ઈચ્છાને પકડી રાખો. પદાર્થ જો બાહ્ય જગતમાં પહેલાંથી જ ન હોય તો તીવ્ર ઈચ્છા ઉત્પન્ન થાય જ નહીં. તમારે એટલું અવશ્ય સમજી રાખવું કે એક ઈચ્છા અને બીજી ઈચ્છામાં ભેદ છે. ગુરુ બોલ્યા : ‘વત્સ, જો ઈશ્વરની ઈચ્છા કરીશ તો તને ઈશ્વર મળશે જ.’ શિષ્ય ગુરુના વચનનો અર્થ બરાબર રીતે સમજ્યો નહીં. બંને જણા એક દિવસે નદીએ નહાવા ગયા. ત્યાં ગુરુએ કહ્યું : ‘માર ડૂબકી.’ એટલે શિષ્યે ડૂબકી મારી. તરત જ ગુરુએ તેનું માથું પાણીમાં દાબી દીધું. એટલે શિષ્ય જ્યારે ગૂંચળાવા લાગ્યો ત્યારે ગુરુએ પોતાનો હાથ ઉપાડી લીધો : અને પછી પૂછ્યું : ‘કેમ બચ્યા! કેવું લાગ્યું?’ શિષ્યે કહ્યું : ‘ગુરુદેવ! કેવું લાગ્યું એ પૂછો છો? હું તો હવા વિના ગૂંચળાઈ મરતો હતો.’ ‘બોલ ત્યારે. ઈશ્વર માટેની તારામાં એવી તાલાવેલી છે?’ ‘ના, ગુરુદેવ!’ ‘ત્યારે પહેલાં ઈશ્વર માટેની એવી તાલાવેલી પ્રાપ્ત કર, પછી તને ઈશ્વર મળશે.’

જેના વિના આપણે જીવી શકીએ જ નહીં, તે આપણને મળવું જ જોઈએ. જો એ આપણને ન મળે તો જીવન ચાલી ન શકે.

જો તમારે યોગી થવું હોય તો તમારે બંધનમાંથી મુક્ત રહેવું જોઈએ. તમારે એવા સંજોગોમાં મુકાવું જોઈએ કે જ્યાં તમે એકલા અને ચિંતા માત્રથી મુક્ત હો. જે એશઆરામભરી જિંદગીની સાથોસાથ આત્માનો સાક્ષાત્કાર પણ કરવા ઈચ્છે તે નદી ઓળંગી જવાની ઈચ્છાથી મોટું લાકડું સમજીને એક મગરમચ્છને પકડી બેસનાર પેલા મૂર્ખ જેવો છે. ઈશુ કહે છે : ‘પ્રથમ તમે ઈશ્વરને અને તેની નીતિમત્તાને શોધો; એટલે પછી આ બધી વસ્તુઓ તમને આવી જ મળશે.’ જે માનવી કોઈ વસ્તુની પરવા કરતો નથી તેની પાસે બધી વસ્તુઓ આવે છે. લક્ષ્મી નખરાબાજ નારી જેવી છે; જે તેની ઈચ્છા કરે તેની તે પરવા કરતી નથી, પણ જે તેની પરવા

નથી કરતો તેને તે પગે પડતી આવે છે. જે પૈસાની પરવા નથી કરતો તેના પર પૈસા વરસાદની પેઠે વરસે છે. એ જ પ્રમાણે કીર્તિ પુષ્કળ પ્રમાણમાં ચાલી આવે છે; તે એટલે સુધી કે અંતે એ જ એક ઉપાધિરૂપ થઈ પડે છે. એ બધાં (તેમના) માલિકની પાસે આવે છે; (તેમનો) ગુલામ કદી કંઈ પામતો જ નથી. તે માલિક છે કે જે તેમના વિના રહી શકે છે; જેનું જીવન દુનિયાની ક્ષુદ્ર, મૂર્ખાઈભરી વસ્તુઓ પર આધાર નથી રાખતું. એક આદર્શને માટે, કેવળ એ એક જ આદર્શને માટે જીવો. આદર્શ એટલો મહાન, એટલો દૃઢ રાખો કે મનમાં એના સિવાય બીજું કંઈ ન રહે, બીજી કોઈ ચીજને માટે અવકાશ જ ન હોય. બીજી કોઈ વસ્તુને માટે ફુરસદ જ ન હોય.

જીવનનું ધ્યેય

કેટલાક માણસો પોતાની તમામ શક્તિ, સમય, બુદ્ધિ, શરીર અને સર્વ કંઈ કેવળ પૈસાદાર થવા માટે જ વાપરે છે! એ લોકોને નાસ્તો કરવા જેટલી પણ ફુરસદ હોતી નથી! સવારના પહોરમાં ઊઠતાવેંત એ લોકો કામે લાગે છે. એ લોકો—નવાણું ટકા—આવી ગદ્ગદામજૂરી કરતાં કરતાં મરે છે, જ્યારે બાકીના લોકો પૈસા પ્રાપ્ત કર્યા પછી ભોગવી શક્તા નથી. કેવું અદ્ભુત! મારું કહેવું એમ નથી કે પૈસાદાર થવાનો પ્રયાસ કરવો એ ખરાબ છે; ખરેખર એ અદ્ભુત છે, નવાઈભર્યું છે. પણ વિચાર કરો કે એ શું બતાવે છે? એ એમ બતાવે છે કે માણસ પૈસા માટે જેટલી શક્તિ અને પુરુષાર્થ વાપરે છે તેટલા જ પ્રમાણમાં તે મુક્તિને માટે પણ વાપરી શકે. આપણે જાણીએ છીએ કે આપણે મરીશું ત્યારે પૈસા અને તમામ વસ્તુઓ છોડી દેવી પડશે. અને તે છતાં એ મેળવવા માટે કેટલા પ્રમાણમાં આપણે શક્તિ વાપરીએ છીએ એ તો જુઓ! તો પછી એ જ આપણે મનુષ્ય

જીવો, જે કદી નાશવંત નથી પરંતુ, સદાને માટે આપણી સાથે જ રહે છે, તેવા આત્માને મેળવવા માટે તે કરતાં હજારગણી વધુ શક્તિ અને સામર્થ્ય કેમ ન વાપરીએ? યાદ રાખજો કે મૃત્યુ પછી પણ જે આપણી સાથે આવે છે તે એક માત્ર મહાન મિત્ર આપણાં સત્કર્મો છે, આપણી આધ્યાત્મિક ઉન્નતિ જ છે; બીજું બધું જ શરીરની સાથે અહીં પાછળ પડ્યું રહે છે.

એ જ એક માત્ર મહાન પગલું છે. આદર્શને માટે સાચી ઈચ્છા. બીજું બધું તે પછી સહજ આવી લાગશે. ભારતીય માનસે એ શોધી કાઢ્યું; ભારતમાં સત્યની શોધમાં માણસ ગમે તે હદે જાય છે. પરંતુ અહીં પશ્ચિમમાં મુશ્કેલી એ છે કે દરેક બાબતને સહેલી ને સટ કરી મૂકી છે. અહીં (જીવનનું) મહાન ધ્યેય સત્ય નથી, પણ વિકાસ છે. મહાન બોધપાઠ છે પ્રયત્ન. ધ્યાન રાખો કે આ જીવનમાં જો કોઈ મહાન લાભ હોય તો તે આ પ્રયત્ન છે. આપણે એ દ્વારા એમાં થઈને પસાર થઈએ છીએ;—સ્વર્ગે જવાનો જો કોઈ રસ્તો હોય તો તે નરકમાં થઈને જ છે. જ્યારે આત્મા સંજોગો સામે ઝઝૂમ્યો હોય છે, જ્યારે તેણે મોતનો મુકાબલો કર્યો હોય છે, રસ્તામાં હજાર વાર મોતની મુલાકાત થઈ હોવા છતાં કોઈ પણ બાબતથી અચકાયા વિના ઉપરાઉપરી અને વારંવાર પ્રયત્ન કર્યા કર્યો હોય છે, ત્યારે અંતે આત્મા વિરાટની પેઠે પ્રગટે છે; જેને પ્રાપ્ત કરવા માટે પોતે મથી રહ્યો હતો તે આદર્શ તરફ હસે છે; તેને જણાય છે કે આદર્શ કરતાં પોતે જ કેટલો બધો વધુ મહાન છે! હું પોતે જ, મારો પોતાનો આત્મા જ ધ્યેય સ્વરૂપ છે, બીજું કંઈ જ નહીં. કારણ કે મારા પોતાના આત્માની સાથે સરખાવી શકાય એવું છે શું? સોનામહોરની થેલી શું મારા આત્માનો આદર્શ હોઈ શકે? બેશક નહીં! મારો આત્મા મારો ઊંચામાં ઊંચો આદર્શ છે.

મારા પોતાના સત્યસ્વરૂપનો સાક્ષાત્કાર એ મારા જીવનનું એકમાત્ર ધ્યેય છે.

સંપૂર્ણપણે અનિષ્ટ એવું કંઈ જ નથી, જેમ ઈશ્વરને અહીં સ્થાન છે તેમ શેતાનને પણ છે; નહીંતર એ અહીં ન હોત. મેં તમને હમણાં જ કહ્યું તેમ આપણે નરકમાં થઈને સ્વર્ગમાં જઈએ છીએ. આપણી ભૂલોને પણ અહીં સ્થાન છે. આગળ વધો! તમને લાગે કે તમે એવું કંઈક કર્યું છે કે બરાબર નથી, તો પણ પાછું વાળીને જોશો નહીં. વારુ, શું તમે એમ માનો છો કે જો તમે પૂર્વે એ ભૂલો ન કરી હોત તો તમે આજે જે છો તે હોત? તો પછી તમારી એ ભૂલોનો ઉપકાર માનો, એ તો અણધાર્યા આશીર્વાદરૂપ થઈ પડેલી છે. દુઃખ ભલે આવો! સુખ ભલે આવો! નસીબમાં શું છે એની પરવા કરો નહીં. આદર્શને વળગી રહો. આગે બઢો! ઝીણી ભૂલો, નાની નિષ્ફળતાઓ પ્રત્યે પાછું વાળી ન જોશો. આપણા આ રણમેદાનમાં ભૂલની ધૂળ ઊડવી જ જોઈએ. જેઓ એટલા બધા સુંવાળા હોય કે ધૂળને સહન ન કરી શકે, તેઓ લશ્કરમાંથી છૂટા થાય.

એટલે હવે પ્રયત્નશીલ રહેવાનો આ જબરદસ્ત નિશ્ચય, આ જીવનની કોઈપણ વસ્તુ મેળવવા માટે તમે દૃઢ નિશ્ચય કરો તેના કરતાં સો ગણો વધારે પાકો નિશ્ચય, એ પહેલી મહાન તૈયારી છે.

ધ્યાન જરૂરી

અને તે પછી તેની સાથોસાથ, ધ્યાન જોઈએ. માત્ર ધ્યાન જ ખરી વસ્તુ છે. ધ્યાન કરો! મહાનમાં મહાન વસ્તુ ધ્યાન છે. ધ્યાનપરાયણ મન એ આધ્યાત્મિકતાની નજીકમાં નજીકનો માર્ગ છે. આપણા રોજિંદા જીવનમાં એ એક જ ક્ષણ એવી છે જ્યારે આપણે બિલકુલ ભૌતિક હોતા નથી; કે જ્યારે પંચભૂતથી મુક્ત થઈને આત્મા

આત્માના સંસ્પર્શના પ્રભાવે પોતાના સ્વરૂપનું ચિંતન કરે છે!

સાક્ષી બનો

દેહ આપણો શત્રુ છે અને છતાં તે આપણો મિત્ર પણ છે. તમારામાંથી કોણ એવો છે કે જે દુઃખમય દૃશ્ય જોઈ શકે? અને તમારામાંથી કોણ એવો છે કે જ્યારે એ દૃશ્ય એક ચિત્રરૂપ હોય ત્યારે ન જોઈ શકે? ચિત્ર સાચું ન હોવાને કારણે આપણે તેની સથે તદ્દરૂપ થતા નથી. આપણે જાણીએ છીએ કે તે માત્ર એક ચિત્ર છે. એ આપણને લાભ આપી શકતું નથી, તેમ એ આપણને નુકશાન પણ કરી શકતું નથી. કેનવાસ ઉપર દોરેલું કૂરમાં કૂર, દુઃખમય દૃશ્ય જોઈને આપણે આનંદ અનુભવીએ છીએ. આપણે કલાકારના કૌશલ્યની પ્રશંસા કરીએ છીએ. તેની અદ્ભુત ચિત્ર પ્રતિભા જોઈને આશ્ચર્યચકિત થઈએ છીએ. પછી ભલે તેણે ચીતરેલું દૃશ્ય અત્યંત સ્ફુટ હોય . રહસ્ય એ છે કે અનાસક્તિ કેળવો. હંમેશાં સાક્ષી બનો.

જ્યાં સુધી ‘હું સાક્ષી છું’ એ ભાવનાએ તમે ન પહોંચો ત્યાં સુધી પ્રાણાયામ, યોગનાં આસનો વગેરે કાંઈ પણ કશા ઉપયોગનું નથી. જ્યારે જુલમગારનો હાથ તમારી ગરદન પર પડે ત્યારે પણ કહો કે ‘હું સાક્ષી છું! હું સાક્ષી છું!’ બોલો કે ‘હું ચૈતન્ય છું!’ ‘બાહ્ય કશું મને સ્પર્શ કરી શકે નહીં!’ જ્યારે અનિષ્ટ વિચારો ઊઠે ત્યારે તેમના માથા પર હથોડાના ઘાની પેઠે આ શબ્દના ઘા મારો કે ‘હું આત્મા છું! હું સદા કલ્યાણમય સાક્ષી છું! મારે કંઈ કર્મ કરવાનું કારણ નથી. કંઈ ભોગવવાનું કારણ પણ નથી; હું કૃતકૃત્ય છું, હું સાક્ષી છું.’

